

JACOPONE DA TODI (1230/36-1306) – ŽIVOT A DÍLO

© PETR REGALÁT BENEŠ OFM
PRO INSTITUT FRANTIŠKÁNSKÝCH STUDIÍ 09/2009

„*Jacopone da Todi, nepohodlný, ale aktuální františkán*“, tento název konference konané v květnu 1996 v Boloni¹ má svou velkou výstižnost. V úvodu jejího sborníku se uvádí, že Jacopone „je možná největší italský básník před Dantem; básník prudký, nezkrtný i realistický, s velkou výrazovou působivostí. Tento strohý kajčnický, povahou a kulturou mocný lyrik, psal pouze k Boží slávě a k dobru bližního, z pokory se vyhýbal hledání výrazových uhlazeností, veden pramenem tu křišťálovým, tu dravým.“² Ovšem „postava Jacoponeho, o jehož životopisu toho víme mizivě málo, ale jistě byl mezi prvními velikány italské literatury a klíčovou postavou františkánství konce 13. století, plným právem už více než století přitahovala pozornost historiků a filologů, teologů a badatelů ve františkánství.“³ A to i přes jeho jakési „vědomé sebe-vyloučení z rodící se tradice italské literatury. De Sanctis k tomu uvedl: »Je pochopitelné, že na básníka natolik mimo módu muselo zakrátko vzdělané publikum zapomenout, takže jeho básně se nám dochovaly spíš jako zbožná kniha než jako literární dílo.«“⁴ A přesto „jde o autora absolutně ne »prostoduchého«, ale ve světle své vnímavosti schopného používat velmi vytríbené stylové prvky a témata, jež předpokládají značné vzdělání, nejen na poli literárním, ale i náboženském.“⁵

I. ŽIVOT

Před vstupem do řádu

V literatuře toho o něm můžeme najít ne právě málo,⁶ ale ve skutečnosti nemáme mnoho zpráv o jeho životě. Životopisná Jacoponova *Legenda* je totiž spis poměrně

¹ *Jacopone da Todi, un francescano scomodo, ma attuale*. Atti, XV edizione delle „Giornate dell'Osservanza“, 13-14 maggio 1996, Bologna 1997, 116 stran.

² *Tamtéž*, 5.

³ Giulia BARONE, *Prefazione*, in Antonio MONTEFUSCO, *Jacopone nell'Umbria del Due-Trecento. Un'alternativa francescana*, Istituto storico dei cappuccini, Roma 2006, 5.

⁴ A. MONTEFUSCO, *Jacopone nell'Umbria del Due-Trecento...*, 8.

⁵ *Tamtéž*, 5-6.

⁶ V češtině vyšlo: A. LANG, *Jacopone da Todi. Blázen pro Krista*, Praha 1922, 115 stran. Ale mnohé historické údaje jsou dnes už překonány a také překlady textů *Laud*, ač přebásněné a čtivé, jsou často dost nepřesné, přizpůsobení rýmům je na úkor přesnosti. Je ostatně mimořádně těžké překládat Jacoponovy *Laudy* a dokázat je v češtině zbásnit v rýmech; v textech, které budete mít k dispozici, je zvolena metoda doslovnějšího překladu na úkor přebásnění.

pozdní, uchovává ho „*Franceschina*“, kompilace pocházející z poloviny 15. století. Od ní odvisí další životopisy.⁷ Ale pro zpochybnění hodnoty *Legendy* jako historického pramene nehraje hlavní roli doba sepsání, nýbrž především to, že *Legenda* není souborem svědectví či vzpomínek, ale spíše komentář a anekdotické znázornění samotného jeho *Laudáře*, který ukazuje zdánlivě na autobiografické prvky i tehdy, když chce nějak popsat život všech.⁸

Jacopone se narodil mezi roky 1230-1236 v Todi (italská Umbrie), jež bylo tehdy sídlem univerzity, v rodině Benedetti příp. Benedettolo, dříve mylně pokládané za šlechtickou.⁹ Jacopone mluví výslovně o skutečném mrhání časem v neustálém hledání potěšení smyslu, i když je možné, že někde přehání, aby zdůraznil účinek pozdější konverze. Vykonal práci jako „*procurator*“, což tehdy byl druh praxe v právních kauzách, ale vůbec to neznamená, že by měl doktorát práv, jak se dřív myslelo. Už tehdy se zřejmě zabýval poezií.

Zdá se, že v roce 1259 byl Jacopone už ženatý a je pravděpodobné, že svůj život změnil po smrti své ženy. Mnohé dříve uváděné údaje však již vycházejí jen z legendy a nezakládají se zřejmě na pravdě.¹⁰ Je velmi pravděpodobné, že v roce 1268 opouští zaměstnání, rozdává všechno chudým a chodí po almužně zřejmě jako františkánský terciář. Dříve než je přijat do prvního řádu, stráví celé desetiletí ve veřejném pokání, ke kterému ho inspiruje exaltované nadšení po sebepokojení (známé jako „*svaté bláznovství*“).¹¹

⁷ Životopis vydaný Toblerem nebo životopis Mariana z Florencie.

⁸ Typickým příkladem je *Lauda* 24, která není vyprávěním o Jacoponově životě, ale pojednáním o tradičním tématu: ubohosti lidského života, zasmušilá kasuistika člověka od zrození po smrt.

⁹ Nová dokumentace nechává padnout více dřívějších domněnek, zastávaných i současnými autory: šlechtický rod Jacoponeho, jeho studia a doktorát práva na univerzitě v Boloni, o jeho manželství s Giovannou nebo Vannou di Bernardino di Guidone, hrabat z Coldimezzo. *Mistici francescani II. Secolo XIV*, Milano 1997, s. 41. Dříve se proto mělo za to, že jako syn šlechtické rodiny podle dobové módy žil dvorským životem, což znamenalo vést skvělý život, utrácet, navštěvovat vybranou společnost, inspirovat se logikou dvorské lásky s jejím rafinovaným obřadem atd. Jacopone da Todi, *Laudé* (a cura e con Introduzione di G. Mussini), Casale Monferrato 1999, s. 8n.

¹⁰ Srov. předcházející poznámku. Podle legendy se jeho eventuelní výstřelky měly uklidnit po uzavření sňatku s Vannou di Bernardino di Guidone, členkou významné rodiny v oblasti. Mladá a krásná žena bystrého a upřímně zbožného ducha měla na Jacoponeho kladný vliv. Během jedné oslavy však umírá, když se náhle zřítla jakási tribuna, a pod jejími bohatými šaty Jacopone objevuje žíněné kajčí roucho. Zasažen tragédií a odhalením tiché spirituality své manželky mění radikálně život.

¹¹ Na Jacoponově hrobě v Todi stojí nápis: „*Qui stultus propter Christum – nova mundum arte delusit – et coelum rapuit*“. Tzn. „*ten, který se stal bláznem pro Krista, pobláznil svět novým uměním a urval nebe*“ (A. Lang, s. 9). Některé jeho údajné kousky, které mohou být legendárního původu: aby se zřekl ničemnosti světa, účastní se nahý svatby svého bratra, na

Františkán; vztah ke *spirituálům*

Složil sliby v I. řádu jako bratr laik, byl v podstatě nepřitelem studií a akademických titulů. Známý je úryvek z jeho *Laudy* 31, satyry na učenost „*Je to tak, není (františkánský) řád: K našemu neštěstí je Paříž, která zničila Assisi. Svou učeností („profesorováním“) je uvedla na špatnou cestu*“.¹² Na druhé straně, jak už je řečeno v úvodu, jeho dílo vykazuje rysy značného kulturního a duchovního vzdělání a rozhledu. V jeho textech nacházíme ozvěny mystického díla Bernarda z Clairvaux, sv. Bonaventury, ale především myšlenek „mozku“ spirituálů, Petra Jana Olivioho. „Výslovné odkazy na něj, ale mnohem častěji nepřímé, najdeme ve velkém počtu a jsou důležité.“¹³

Jacopone vstoupil do františkánského řádu, poznamenaného velkým počtem bratrů a tudíž i různými proměnami, to vše provázeno velkým napětím. O několik let dříve v něm vzplanul spor o „otázku chudoby“. Jak píše Angelo Clareno ve svém *Chroniconu*, během II. Lyonského koncilu (1274) se rozšířila v Itálii zpráva, že papež na koncilu rozhodl udělit františkánům a dominikánům a jiným mendikantským řádům právo vlastnit majetek. Zdá se pravděpodobná domněnka, že odpovědnost za rozšíření zprávy měly vůdčí osobnosti *spirituálů*, i když Angelo sám to nepíše. Celá záležitost zapříčinila vážné nepokoje, zvláště v Markách, kde byli 3 bratři, Trasmondo, Tomáš z Tolentina a Petr z Maceraty, uvězněni.¹⁴

Když se diskuse mezi *spirituály* a bratry z „*Communitas*“ přiosřila, Jacopone, sám o sobě nekompromisní zastávce absolutní chudoby, se přidal na stranu *spirituálů*.

5. července 1294 byl zvolen papežem poustevník Petr z Morrone, který přijal jméno Celestýn V., o němž Angelo Clareno napsal, že byl „*habitu et nomine monachus, re vere et opere et virtute verus pauper evangelicus et humilitate verissimus frater minor*“.¹⁵ Některým se možná zdálo, že se tu naplňuje proroctví

---

těle namazaný tukem a pokrytý různobarevným peřím. Jindy zase na sebe vezme sedlo osla a po čtyřech přileze na zalidněné náměstí.

¹² Problémy kolem univerzitního studia v Paříži a úlev, které si profesori prosazovali apod., měly svůj negativní dopad na život řádu. Paříž se pro Jacoponeho stala symbolem prázdného učení, které vede řád do záhuby.

¹³ Giulia BARONE, *Prefazione*, 6.

¹⁴ Poté, co se dostali po třech letech na svobodu, pokračovali v disputacích o zachovávání františkánské řehole „sine glossa“ (bez poznámky), získávali nové příznivce a tím vznikaly další neshody. To způsobilo, že během generalátu Mattea z Acquasparty (1287-89) byli znovu uvězněni společně s dalšími, mezi nimiž byl i samotný Angelo Clareno (tehdy se jmenoval Petr z Fossombrone). Za nového generálního ministra Raimonda Gaufrediho (1289-95), který byl jejich sympatizantem, byli velmi brzo propuštěni a pět z nich posláno na misie do Arménie (i Petr z Fossombrone).

¹⁵ „Stylem života i jménem mnich, fakticky skutky i ctnostmi opravdový evangelní chudý a pokorou nejopravdovější menší bratr“.

Joachima da Fiore (1145-1202), který ohlásil budoucí *nový věk Ducha* korunovaný volbou andělského papeže.¹⁶ Vůdčí osobnosti *spirituálů*, br. Liberát a Angelo Clareno ho požádali, aby mohli utvořit samostatné společenství. Byli nazváni „*Pauperes eremitae domini Coelestini*“ (Chudí poustevníci pana Celestýna). Byla to možnost, jak je vytrhnout určitému pronásledování, kterému byli vystaveni, a Jacopone byl mezi těmi, kdo podpořili tuto žádost, jak píše Angelo Clareno. To však zase neznamená, že Jacopone považoval Celestýna V. za muže schopného řídit církve, řešit hutné problémy a naplnit očekávání řeholní obnovy v oné pohnuté době konce XIII. století. V *Laudě* 74 („*Co uděláš, Petře z Morrone*“) má, jak se zdá, vážné pochybnosti o tom, jestli se papež, zběhlý pouze v životě samoty a kontemplace, může stát skutečným pastýřem celosvětové církve a mužem energické vlády.

Když však Celestýn V. abdikoval na svůj úřad po pouhých pěti měsících,¹⁷ až naivně očekávané pojetí papeže „mystika“ bylo vystřídáno pojetím razantně právním a politickým Bonifáce VIII. (1294-1303), což také znamenalo konec mnoha nadějí *spirituálů*. Schválení a výhody, které dostali od Celestýna, Bonifác brzy zrušil.

---

¹⁶ Joachim rozdělil lidské dějiny na tři fáze odpovídající osobám Nejsvětější Trojice: věk Otce (od stvoření do narození Krista), věk Syna (vykoupení, utvoření církve). Poté měl následovat věk Ducha svatého, který potrvá do konce časů, při kterém triumfuje evangelní poselství. Vítězství Ducha svatého, jež bude podpořeno vznikem nového řeholního řádu a označeno tím, že přijde *angelicus* (andělský) nebo, jak čtou někteří, *evangelicus* (evangelní) papež, pak zachrání církve a očistí ji ode všech světských nečistot. Tyto ideje, i když byly odsouzeny na IV. Lateránském koncilu (1215), našly svůj ohlas v řadách *spirituálů*. Jeden z jejich radikálního křídla, Gerardo di Borgo San Donnino napsal spis *Liber introductorius ad Evangelium aeternum* (Kniha uvádějící do věčného evangelia), odsouzený roku 1255 papežem Alexandrem IV. Tento spis viděl v nejčistším františkánství onen prorokovaný nový řád a ve Františkovi jeho proroka.

¹⁷ Celestýn chtěl nejprve svěřit vládu třem kardinálům, aby se mohl věnovat modlitbě. Setkal se však s velkým nesouhlasem, a proto konzultoval situaci s kardinálem Benedettem Caetaním, známým právníkem, o možnosti dobrovolného zřeknutí se úřadu. Benedetto ho ujistil – nepřesně – že byly v takové situaci už precedenty; 13. 12. 1294 pak před konzistory přečetl formuli zřeknutí se, připravenou Benedettem, složil papežské insignie a stal se opět „mnichem Petrem“. Petr se chtěl vrátit do své poustevny, ale jeho nástupce, shodou okolností právě Benedetto Caetani, který přijal jméno Bonifác VIII., považoval toto rozhodnutí se nebezpečné, protože by se mohlo stát, že by ho někdo mohl využít pro schisma. Petr byl proto strážěn; podařilo se mu uniknout, ale po několika měsících byl opět chycen a zavřen na hrad Fumone. Tam zemřel 19. 5. 1296 a není potvrzeno, i když se tak někteří domnívali, jestli s ním nebylo nakládáno hrubě. Nepřítel Bonifáce, francouzský král Filip IV., ho chtěl nechat svatořečit jako mučedníka. Svatořečen byl už roku 1313, ale jako vyznavač.

Jacopone měl zřejmě možnost poznat Bonifáce už dříve, když byl vyučujícím práva právě v Todi, a snad proto reaguje velmi ostře na jeho zásahy (podle jedné verze jeho životopisné legendy dokonce zasáhl v mládí Caetaniho kamenem do hlavy☺). Rozhodl se dát na stranu těch, kdo považovali za neplatné odmítnutí úřadu Celestýnem i následnou volbu. Přidal se ke známému tzv. *Manifestu z Lungezzy* (10. 5. 1297), což byl vlastně dokument vzpoury nepřátel Bonifáce VIII. (kardinálové Iacopo a Petr Colonna, francouzský král Filip Sličný, s nimi i někteří *spirituálové* a jejich podporovatelé), kteří chtěli zneplatnit volbu nového papeže a svolat nový koncil. Užili argumentu, že Celestýn V. nemohl odmítnout papežství, protože jde o „nerozlučitelnost“ manželství mezi biskupem a svou církví, argumentu hned nato vyvráceného - paradoxně dalším *spirituálem* Petrem Janem Olivi – distinkcí mezi mocí úřadu a mocí jurisdikce. Slova *Manifestu* jsou velmi ostrá a navíc Jacopone v jedné *Laudě* téměř jako by vyzýval k ozbrojenému boji proti Bonifácovi.

Bonifácova odpověď byla okamžitá. Bulou *Lapis ascissus* exkomunikoval kardinály Colonna i ty, kdo je podporovali, takže se stáhli do Palestriny, kde byli obleženi; Palestrina však byla nakonec dobyta.¹⁸ Jacopone, který (zřejmě) mezitím napsal další ostré verše v *Laudě* 58 „*Ó papeži Bonifáci, velmi sis zahrával se světem*“,¹⁹ je odsouzen na doživotí do okovů v jednom františkánském konventu v Todi (zdá se, že v S. Fortunato); byl dokonce vyloučen z řádu.

Jacopone jako osobnost, která se v podstatě asi často držela více své intuice než nějakého vyhledávání stran, kam by patřila (i včetně *spirituálů*), se nyní navrácí ke svému cennému rozměru, k privilegii hlubokého setkání s Bohem. Na jedné straně píše hluboká svědectví ukazující jeho utrpení, počínaje *laudou*, kterou adresuje sobě samému („*Que farai, fra 'Iacovone?*“ – „*Co uděláš, bratře Jacopone*“), jež představuje jakési otřesné, ale překrásné hodnocení této zkušenosti v *podzemním domě*; zároveň pokojnější, ale neméně strhující je jeho jakýsi dopis ve verších (slavná *Lauda* 55: „*Ó papeži Bonifáci, divnou zapěl's mi prefaci*“), kterým z vězení prosí papeže, aby byl zproštěn alespoň exkomunikace (máme před sebou člověka, který je zvyklý na tvrdé pokání): „*O milost tě žádám / abys mi řekl «Absolvován», / a další tresty mi ponech*“. Tón žádosti, rozhodně není poddajný, spíše smělost člověka zamilovaného do Boha, který se bojí, že ztratí své dobro, i když si je

¹⁸ Bonifác svolal vedoucí *spirituálů* a zaručil jim zproštění exkomunikace a návrat ztracených práv, ale využil toho ke zničení Palestriny a potom znovu obnovil perzekuci.

¹⁹ Mezi vědci byly dohady o pravosti, úplnosti a umístění této *Laudy* ve sbírce, pro někoho je daleko pozdější, ale to se nezdá pravděpodobně pro skutečnost zřejmého kajícího postoje Jacoponeho ke konci pozdějšího věznění. A. FRUGONI, *Iacopone francescano*, v „*Iacopone e il suo tempo. Convegno del centro di studi sulla spiritualità medievale I, 13-15 ottobre 1957*, Todi 1959, s. 96n.

vědom, že jej miluje ze všech sil. Je pokorný před autoritou velebně, ale přitom si upřímně připisuje duchovní převahu. Ale Bonifác byl neoblomný a nedal jemu a jeho spojencům absoluci, a to ani při příležitosti prvního svatého roku v dějinách LP 1300. Jacopone píše ve verších znovu papeži (*Lauda* 57) a je ochoten snášet ještě tvrdší tresty, jen když bude zbaven exkomunikace. Tón je tentokrát zdánlivě klidnější, ale je pod ním cítit dramatická úzkost. Jacopone, možná i kající se kvůli přehnanosti svých protestů, nyní cítí blízkost smrti, bojí se o svou duši a bojuje o její záchranu. Přirovnává se dokonce k pohřbenému a páchnoucímu Lazarovi, který čeká na svého Pána, aby mu řekl: „*Veni fora!*“ (Pojd' ven!). Prosí, aby ho papež vrátil „svatému Františkovi“, jeho milovanému řádu. Ani tentokrát však nebyl vyslyšen, a tak byl vězněn od roku 1298 velmi pravděpodobně až do Bonifácovy smrti roku 1303, a byl zbaven okovů a absolvován až jeho nástupcem Benediktem XI., podobně jako bratr Liberát, vůdce „Chudých poustevníků“.

Jacopone byl pak přijat klarisky z kláštera San Lorenzo v umbrijském Collazone, kde zřejmě našel pokoj a vyrovnanost a kde také o tři roky později zemřel, jak se zdá přímo na Boží hod vánoční roku 1306. Jeho tělo bylo přeneseno do kláštera klarisek z Montecristo v Todi, v lednu 1433 bylo exhumováno a procesím přeneseno do kostela S. Fortunato. Známý a v poznámce zmiňovaný mramorový náhrobní kámen byl na hrob přiložen roku 1596 todským biskupem Angelem Cesim, přítelem sv. Karla Boromejského.

2. LITERÁRNÍ PRODUKCE

Jacopone da Todi je známý především svými *Laudami*. Současná kritika 92 z nich považuje za autentické, zatímco u šesti má určité pochybnosti. Právě šestá je slavná *Stabat mater*, jediná skladba v latině z celé sbírky, jak ji dnes známe. Existují také pochybnosti, i když ne tak závažné, o jeho autorství dalších dvou spisů, mystický *Tractatus utilissimus* a dále *Dicta*.

Když uvážíme převážně duchovní charakter známé literární produkce Jacoponeho, je možné ji začlenit do období po konverzi, tedy po roce 1268. Je však jisté, že Jacopone měl kontakt s milostnou provensálskou a siciiskou poezií, jak ukazují novější studie chval, to znamená, že se poezii věnoval patrně už dříve. Jak upozorňuje L. Leonardi, zvláštnost Jacoponeho mystického vyjádření není jen v tom, že je poezií, ale i v tom, že je poezií v lidové řeči. V tom dokonale obnovuje Františkův vzor; jako František a první po něm skládá verše v italském lidovém jazyce.²⁰

²⁰ L. LEONARDI, *Jacopone poeta francescano*, v „*Francescanesimo in volgare (secoli XIII-XIV). Atti del XXIV Convegno internazionale, Assisi, 17-19 ottobre 1996*“, Spoleto 1997, s. 99.

Ioculator (žakěř), potulný pěvec²¹

„(František) se posadil, chvílku přemýšlel a pak složil Píseň bratra Slunce. Složil také nápěv a naučil jej zpívat své bratry. Jeho duch byl tehdy naplněn velikou útechou a sladkostí. Chtěl poslat pro bratra Pacifika, který býval nazýván - pokud žil ve světě - »Králem veršů« a byl skvělým básníkem. Jemu chtěl přidat několik bratrů, aby s ním chodili po světě, kázali a zpívali Chvály Pána. Říkával, že by to probíhalo takto: »Ten, kdo by uměl lépe kázat, by nejprve hlásal slovo Boží a po kázání by všichni **jako pěvci Páně** (tanquam ioculatores Domini) zapěli sborem Chvály Pána. Po skončení chval chtěl, aby kazatel řekl lidu: **Jsmo pěvci Páně** (Nos sumus ioculatores Domini) a za odměnu od vás žádáme, abyste byli opravdu trpěliví.« A František dodal: »Čím jiným jsou služebníci Boha než **jeho pěvci** (ioculatores ejus), kteří mají povznášet a povzbuzovat lidská srdce k duchovní radosti!«²²

Tento úryvek se stal už klasickým a ukazuje nám počátky jedné významné františkánské tradice. Shrnuje to už za války františkán J.K. Vyskočil: „Ale píseň duchovní v širším smyslu byla již sv. Františkem a jeho syny všude a vždy pěstována ve všech svých formách jako hymnus i próza, jako jednohlasá i vícehlasá (polyfonní) kantiléna v rýmové poesii latinské i lidové. Přesně označuje to onen Boží *jongleur* (*ioculator Dei*) z Assisi přímo, jakožto svou i svých bratrů věc z povolání. Tato věc také to byla, jež činila řád svatého Františka, zpěváčka Božího, i jeho celý řád minoritský v té době, plné hudby a zpěvu, tak sympatickým a populárním. To nám vysvětluje, proč mnohý umělecky založený *trouvère* se přidal rád k chóru chudých Božích zpěváčků a jeho múza, která až dosud opěvovala vadnou krásu pozemskou a měnivou lásku žen, od nynějška zanotovala na vděčnější thema, na nekonečnou a věčnou lásku Boží a na cenu líbezného Pána a Dívky Boží. To ale je klíčem k oné zvláště radostné, veselé a srdečné bytosti minoritského založení, k jejímu životu a její askesi, a neméně jest i prostředkem její populární celé činnosti. Minorité, vyrostše uprostřed národa *troubadourů*, byli přesvědčeni o všeládnoucí tehdy moci písně pro sebe i pro svět. František sám si prozpěvuje po polích i lesích provenská a italské písně celou duší, radující se v Bohu. Fra Pacifico, bývalý potulný milostný pěvec, zvaný obecně „král veršů“, svými milostnými básněmi jest jeho nejmilejším přítelem.“²³

²¹ Srov. Jaromír KAZDA, *Žakěř (Ioculator)*, in: *Základní pojmy divadla: teatrologický slovník*, Libri - Národní divadlo, Praha 2004.

²² *SpecP* 100,14-19; srov. *CompAss* 83,26: „Nam volebat et dicebat, quod prius aliquis illorum predicaret populo, qui sciret predicare, et post predicationem cantarent Laudes Domini tamquam ioculatores Domini.“

²³ Jan VYSKOČIL, *K dějinám františkánského církevního zpěvu a hudby*, in *Cyril* 1943, 104.

Po celé Evropě byli od nepaměti rozšířeni potulní pěvci. Vyvinuly se u nich dva hlavní směry: lyrika milostná (u nás vrchol až ve 14. století) a epika o hrdinských činech, rytířská. Nebyly noviny, rozhlas, každý poutník byl vítaným zpestřením života na hradech a přinášel novinky. I přes odlehlost a izolovanost sídel se tak v průběhu roku dostalo dosti zpráv po celé tehdejší Evropě, která nedávno byla formálně kulturně sjednocena přijetím písmo (od doby Karla Velikého v 9. století) a křesťanstvím (po roce 1000 bylo téměř všude, až k Baltu). Názvy v románských zemích: latinsky *ioculatores*, francouzsky *jogleors*, *jongleurs*, italsky *giullari*, španělsky (kastilsky) *juglares*. Česky *žakěři* (zde mají kořeny také výrazy *kejklíř* a *žonglér*). V anglosaských zemích *scopové*, v Německu *singři* a *špímaní*, v Řecku *rapsódi*, v Rusku *skomoroši* (*skomorochové*), u jihoslovanských národů *guslaři*, *igrícové*.

K takovým *ioculatores*, žakěřům, můžeme počítat i Jacoponeho. Projevuje se to např. v jakémsi „povolání k přestupování hranic“, odchylky od norem, v míchání jazykových a stylistických forem, výsměch vůči dvorské strojenosti, i když se s dvorskou kulturou jeho dílo prolíná. S tím souvisí přijetí určité nekonvenční role s rizikem pohrdání či odmítání od druhých. Dále je to hudební instinkt a kultura, obliba některých rytmů (někdy opakujících se a strhujících, či přímo tanečních).

K tomu uvádí Giuseppe Mazzotta: „Františkánská spiritualita, působení oněch *ioculatores Domini*, jak byli františkáni nazýváni, ztělesňují teologii hry v praxi. Vzorem této teologie je Ježíš sám na cestě ukřižování: jeho římský plášť a trnová koruna jsou výsměchem královským insigniím světa a moci. Ale františkáni, „bratři trubky“, jak je to v dlouhé tradici, která se odvíjí od Salimbena z Parmy, jsou skutečnými mimy Pána tance. Jejich pověst vychází z legendy sv. Františka samého jako žakěře Božího, což je formulace vycházející z jeho intuice a prožívání radostné podstaty Boha.“²⁴

K žakěřům můžeme Jacopona přidružit i pro jeho postoj, který ho vede k hledání vyjadřovacích prostředků směřujících k „simulování“ bláznovství. To je ono bláznovství pro Krista, termín, který vyjadřuje poznání vyšší, než je jakákoli nauka vyučovaná na univerzitách: proti abstraktnostem, sofistice a prázdným diskusím teologů a právníků, „falešné vědě“, proti tomu Jacopone bojuje ve prospěch oddání se přímému poznávání božství.

²⁴ Giuseppe MAZZOTTA, „*Chiamavi il cielo e intorno vi si gira, mostrandovi le sue bellezze eterne, e l'occhio vostro pur a terra mira*“. *La bellezza nell'opera di Dante*, in <http://meetingrimini.org/detail.asp?c=1&p=6&id=1653&key=3&pfix=> (9. 9. 2009).

Laudy a jejich vliv

Nebyl to Jacopone, kdo sesbíral zpěvy do jednoho celku, ale byli to jeho bratři, kteří dali po básníkově smrti dohromady materiál, jež měli k dispozici a jež považovali za jeho dílo. Bylo by omylem zredukovat poezii *Laud* pod nálepkou asketicko-mystická. Ve spisu se bezpochyby najde pohrdání tělem a mystického vytržení ve velké míře. Ale můžeme zde najít také politický zájem a invektivy, odsouzení neřestí a oslava ctností, oslavu Panny Marie, osobní život a odkazy na soudobé události. Stačí si povšimnout invektiv proti papeži Bonifácovi VIII., zvláště v *Laudě* 83 („*Ó papeži Bonifáci, velmi sis zahrával se světem*“); nebo třeba výsměchu *flagelantům*, kteří byli přesvědčeni o blízkém konci světa, předpovídaném apokalyptickými proroctvími z kruhů zastánců joachimismu, a vybízeli k pokání mrskáním se na veřejnosti a věnovali se hlučným představením se zpěvy a tanci (*Lauda* 64,10). Nebo otevřeně odsuzuje následovníky *bratří svobodného ducha*, proti nimž napsal nejméně tři skladby (*Laudy* 38; 46; 66), a nazval všechny, kdo propagují jejich učení, vlky maskované za přátele (*Lauda* 38,5).

Z toho je poznat, že Jacoponovy *Laudy* sice mají některé hlavní rysy podobných sbírek - *laudářů* - své doby (lidový jazyk, obsah v podstatě náboženský), liší se však od nich povahou i obsahem, neboť jiné sbírky více méně rekonstruovaly za duchovním účelem některé evangelijní příběhy nebo příběh některého světce; *Laudy* Jacoponeho mají ráz výrazně osobní a lyrický.

Mnohé Jacoponovy *laudy* poučného charakteru obsahují tradiční témata prostého františkánského kázání, uvažování nad tajemstvími vykoupení, Kristova narození a utrpení, ale ne podle lidových parafrází, nýbrž se strhující radostí či bolestí a bezprostředností: „*Ó Maria, jak jsi to dělala, když jsi ho viděla? – Jak jsi to mohla vydržet a nezemřít zahlcená láskou* (popisuje Mariino štěstí, když konečně po nošení v lůně mohla uvidět své dítě). – *Jak to, že ses nestrávila (láskou), když jsi ho pozorovala – a věděla, že v plášti toho těla hledíš na Boha. – Když z tebe sál, v lásce s tebou spojen, – jak jsi vydržela, že nezměrnost je od tebe kojena?*“

Spis měl vliv na františkánské prostředí (i na autorky z řad klarisek), na různé skupiny i na lidové vrstvy, jak o tom svědčí početné kodexy více nebo méně kompletní, které uchovávají text až do naší doby. Velký rozšíření mezi lidem měly především výbory, které pojednávaly o mystických a asketických zkušenostech, půjčovaly si lyrické obrazy a formy profánní lásky a opakovaly jejich situace a motivy.

3. SPIRITUALITA LAUD

Jacopone byl jistě mužem vzdělaným. Jeho *Laudy* ukazují znalosti kromě Písma svatého a františkánské hagiografie (životopisů sv. Františka) dílo Dionýsa Areopagity v překladu Jana Scota Eriugena nebo v komentáři Maxima Vyznavače, dále Bernardův spis *De diligendo Deo* a jeho mariánská díla, *De contemptus mundi* Inocence III., *Quaestiones in epistolam ad Ephesios* a Promluvy Huga od sv. Viktora, Promluvy Antonína z Padovy, *Stupně duše* od Jana z La Verny; a jistě znal také spisy svých druhů v řádu.

Spiritualita je z výše uvedených důvodů rozkouskovaná, neboť nemáme nějaký systematický výklad. Můžeme rozlišovat spiritualitu obecnou a onu specificky františkánskou.

Pokud jde o obecnou, nacházíme u něj strom kontempace (motiv ve středověku velmi běžný), na němž jsou symbolicky představeny stupně, přes něž duše dochází ke spojení s Bohem. Výstup k Bohu spočívá v projití třech stromů po sobě, stromu víry, naděje a lásky. Nacházíme zde i zdůrazněn praktický cíl: „otřást duší, otrokyní hříchu, a když opět získala milost, doprovázet ji krok za krokem cestou na cestě přiblížení k Bohu, v němž dokonalá láska přináší pravé štěstí, skutečný ráj na zemi“. Je možné stanovit určitou *ideální cestu* ze světa k Bohu, když nějak sledujeme osobní zkušenost básníka z Todi. Ta cesta směřuje k umenšení sebe, jež umožňuje spočinutí v Bohu, uskutečňuje se pokáním, pohrdáním světem, praktikováním ctností, v rozjímání o „bláznovství kříže“.

Jistě je třeba v mnohém vycházet z kontextu doby (roztržené i spojující) i událostí autorova života. Jestliže Kristus je dobrem pro všechny (a základním pojítkem doby) a jestliže je mu kladen různým způsobem odpor, existuje zde *mystická* potřeba ponořit se do něj, na druhé straně *praktická* potřeba bojovat proti tomu, kdo ho popírá, nebo ještě hůře, kdo ho zrazuje. S tím zřejmě souvisí v *Laudách* směr zapálené mystiky hned vedle zaujatého odsuzování těch, kdo nějak chybují. Podle někoho je zde však jediný výchozí bod takové spirituality: nenaplnitelná vzdálenost mezi Boží láskou a lidskou ubohostí. Nenávist, kterou tedy Jacopone někdy má k lidem (včetně papeže) v jejich chybách, je tatáž, kterou má k sobě.

Co se týče jakéhosi umístění, dalo by se říci, že se Jacopone nachází v novoplatonské a augustinánské tradici, kterou vyznačil Pseudo-Dionýsius²⁵ a na něhož navázali - přes pařížskou školu Huga a Richarda od Sv. Viktora - Bonaventura, Olivi, Ubertino da Casale atd. Po boku nebo v protikladu *pozitivní*

²⁵ Dionýsius Areopagita, křesťanský filozof novoplatonské inspirace, který žil v 5. století. Býval dlouho považován za totožného s aténským biskupem, žákem sv. Pavla. Pro tuto předpokládanou blízkost Kristově době mu byla přikládána značná důležitost.

teologie (Bůh je souhrn všech dokonalostí) je *negativní* neboli *apofatická* teologie (Bůh nemůže být popsán nějakou fyzickou realitou a je k němu možné dojít jen mystickou cestou). Avšak Jacopone vykládá tento směr zcela osobním způsobem. Když budeme trochu zjednodušovat, můžeme říci, že není teolog, neumí uspořádat myšlenky, spíše však osvobozovat mystické a současně morální pulzování, které v něm naléhá zevnitř. Proto se u něj teologie kryje s poezií; a obě hluboce vycházejí z jeho života. Proto je přehnané dělat z něj „básníka *spirituálů*“, tj. oficiálního pěvce nějakého hnutí. Podle Frugoniho je jeho místo, jeho pravá „míra“, více v temném oddělení vězení, kde nachází nejvyšší *nicotu* setkání s Bohem.²⁶

Díky tomu nabývá na teologické hodnotě i divoké pokání, ona nenávisť k sobě a ke světu, o němž jsme psali; podle některých kdyby se vytratilo, mohlo by to znamenat ztrátu nejvyššího dobra, mystického spojení s Bohem. Zdá se, že u tohoto františkána chybí i náznaky oné projasněné radosti srdce a útěchy, kterou působí Pán „se vším svým stvořením“. Pokud podle Angeliniho „*jen s Františkem se slunce stává naším bratrem*“, protože „*jestliže Kristus vykoupil lidi, František vykoupil věci*“²⁷, pak Jacopone jakoby neznal útěchu přírody ani žádnou jinou radost, která by nebyla „zrušením“, rozpuštěním v Bohu. Sama chudoba, která je u Františka spíše vyváženým spojením s životem, v němž „nic nevlastní a všechno miluje“ (i církve s jejími problémy), u Jacopona se stává výraznějším pohrdáním vším stvořeným, jak je vidět třeba v *laudě* „*O amor de povertate*“ (Ó láska k chudobě): „*Chudoba, vyšší poznání, / ničemu nepodléhat / a v pohrdání vlastnit / všechno stvořené*“ (...) „*Kdo touží, je vlastněn, / tomu, co miluje, se zaprodal*“.²⁸

Není divu, že tradiční zpodobení vztahu duše a těla, které u Františka v některých textech nachází řešení vzájemného rozporu, u Jacoponeho se vrací do dramatické opozice (např. *lauda* „*O corpo enfracedato*“ [Ó tělo shnilé]).²⁹ V temnotě hluboké bídy, která poznamenává lidskou existenci – hlavně díky prvotnímu hříchu – utrpení je jedinou možnou odpovědí. V tom smyslu je v *laudě* vykládána sama

Františkova postava, tj., jako člověk, který se stravuje na kříži, „*Cristo novo piagato*“ (Kristus znovu posetý ranami).³⁰

Co se tedy týče františkánské spirituality, zdálo by se, že schéma je jasné: že spiritualita Jacoponeho je tvrdá, pesimistická, na rozdíl od „optimistické“ spirituality sv. Františka. A přece, když se podíváme lépe, rozdíl se netýká tak hlubšího obsahu, jako spíš stylu. Kříž totiž zůstává srdcem života jak pro vyrovnaného Františka, tak pro úzkostného Jacoponeho. Jsou zde vidět dva póly Jacoponovy spirituality: pavlovský motiv kříže jako pohoršení a bláznovství a Janova zkušenost Boha jako lásky. Samozřejmě, vykládá tyto „autority“ svým svébytným způsobem. Právě tady je však třeba přiznat Jacoponemu zajímavý osobní příspěvek: snad ještě větší důraz na lásku až k pláči, neboť „*Láska není milovaná*“(!).³¹ K závěru neuškodí také připomenout A. Cacciottiho, který se zabýval podrobně Jacoponem³² a umisťuje ho jasně mezi velké františkánské mystiky s jejich typickými prvky.

Je proto přehnané považovat Jacoponeho za „postavu nefrantiškánskou“ jen proto, že nevidí věci ve světě očima sv. Františka. Jiné rysy jeho myšlení, jako kristocentrismus nebo jeho ideál evangelní chudoby nesou františkánskou pečeť. Zřejmě by bylo správnější říct, že mezi františkánskými mystiky má Jacopone svou charakteristiku „pohrdání světem“, což je však téma v křesťanské asketice velmi obsáhlé. Vzdálení se věcem, jejich pohrdání jsou u Jacoponeho mistrovskou cestou k dosažení „oslaveného *nic*“ (*Lauda* 51, 59), tedy ke zrušení sebe jako předehry ke vstupu do slávy, tj. mystického spojení s Bohem.

Jsme na poli františkánské spirituality, také především pokud jde o rozjímání o Kristově lidství. Je známé, že ve východní tradici je Bůh kontemplován ve své velikosti a majestátu a samotný Kristus, cesta k Otci, je viděn ve slávě vzkříšení, obklopen oslepujícím jasem, jako na byzantských mozaikách. František má naproti tomu zálibu v kontemplaci Boha v jeho lidství, v Ježíši z Nazareta, muži bolesti, který jde vstříc utrpení a smrti kříže. Podobně je tomu u Jacoponeho. V *Laudě* 70

²⁶ Srov. JACOPONE DA TODI, *Laude* (a cura e con Introduzione di G. Mussini), Casale Monferrato 1999, s. 25.

²⁷ *Ringraziamento ad Assisi*, v *I frammenti del sabato*, Milano 1952, s. 15-20.

²⁸ JACOPONE DA TODI, *Laude*, Casale Monferrato 1999, s. 241n.

²⁹ Srov. zajímavé porovnání dvou středověkých textů, Františkova 5. *Napomenutí* jako zpěvu na důstojnost člověka a středověkého „bestselleru“ kardinála Lotaria dei Conti di Segni (budoucího papeže Inocence III.) *De miseria humanae conditionis* (O ubohosti lidského stavu). Jacopone se v tom zřejmě blíží více druhému textu. G. SPAGNOLO, *L'ammonezione V di San Francesco: un canto alla dignità dell'uomo*, in: „*L'Italia francescana*“ 61 (1986), s. 133-138.

³⁰ *Lauda* 61. František se sice odděluje od tvorů, ale miluje je jako pokorné bratry a sestry, které Bůh chtěl jako pomocníky člověka. Tato láska u Jacoponeho chybí, takže podle Menesta „pohrdání tělesným, strach z těla, role zla ve zkušenosti dějin (...) dělají z Jacoponeho postavu nefrantiškánskou“, neboť „i on předkládá chmurnou vizi světa jako před ním Inocenc III., kterou právě František převrátil (...), když se cítí být bratrem věcí, bratrem přírody, bratrem smrti“. E. MENESTÒ, *Il "contemptus mundi" in Jacopone da Todi*, v *Atti del Convegno storico iacoponico in occasione del 750 anniversario della nascita*, Todi "29-30 novembre 1980 (Quaderni del Centro per il collegamento degli Studi Medievali dell'Università di Perugia, 8), Firenze 1981, s. 150.

³¹ *Lauda* „*O amor, devino Amore*“, verš 2. Výraz nenajdeme u sv. Františka! Podle mého názoru pochází originálně od Jacopona.

³² A. CACCIOTTI, *Amor sacro e amor profano in Jacopone da Todi*, Roma 1989.

(Žena z ráje) básník dramatizuje nejvýznamnější fakta Kristova utrpení, zradu, zatčení, volání „Ukřižuj ho!“, odevzdání šatu, mučednictví na kříži, smrt, k čemuž je připojeno pohrdání světem, jeho opuštění, útěk ucedníků.

Zamyšlení si zaslouží také to, co by se mohlo zdát paradoxem Jacoponeho spirituality, jehož odmítání světa není nikdy odmítáním *těla*, živé hmoty věcí. Proti příliš éterickému spiritualismu básník z Todi nabízí víru, jež nemá strach z toho, že se kompromituje realitou, že se jí dotýká a nechá se jí dotýkat. Je jedna krásná *Lauda* (61: „*O Francesco povero*“), která vypráví ve jmenných větech, téměř jako by to byl film s rychlými střihy, podstatné etapy Františkova života. Obrazy smrti nám představují světce doslova ohmatávaného velkým zástupem věřících, kteří chtějí zvláště „zakusit“ jeho stigmata. Sv. Klára se dychtivě přímo tiskne svými zuby k *bělostnému tělu*, žádostivá *takového pokladu*. Tělo, které před smrtí bylo *zhnědlé* podzimním chladem a které se nyní stalo krásným a vonným jako tělo dítěte, neboť „*Láska je dělá milým / že je jak oslavené*“.³³ Pověřivost nebo jiné excesy? Zdá se, že ne. Je to spíš spiritualita člověka své doby, který nikdy nezapomíná, jak nezměřitelnost Boha chtěla z neslýchaného aktu lásky přijmout křehké tělo dítěte, jež potřebuje být kojene a zahrnuté láskou Matky (viz *Lauda* „*O Vergen plu ca femena*“ – „*Ó Panno více než žena*“).

Pokud jde o svatost života Jacopona da Todi, otázka zůstává otevřena. Františkánská tradice týkající se jeho svatosti, je velmi starobylá (už od 14. stol.), ale proces blahořečení na základě kultu od nepaměti byl zastaven z důvodu jeho satirických spisů. Podle Mataniče je těžké sladit žitou mystiku s některými jeho postoji a spisy. Považuje Jacoponeho (ovšem v tom by s ním asi nemálo autorů polemizovalo) za charakteristický případ, kdy je dobře možné odlišit uměleckou mystiku od mystiky náboženské. Je možné, že Jacopone je spíše mystický básník než básník mystik.³⁴

³³ „*Svatá Klára ústa svá / přitiskla na poklad ten, / na něj hrdá, žárlivá / spolu s celým národem. / (...) Jeho tělo bělostné, / něžné jak u dítěte, / sníh a mráz tak ožehne, / že jak z bronzu ulité / v krásu láskou rozkveté, že jak oslavené je, / zázračně se zaskvěje, / lidé nad ním tají dech.*“ *Františkánské prameny*, Řím 1982, 850.

³⁴ A. MATANIČ, *Jacopone da Todi*, in *DES*, 1368.

FUGIO LA CROCE, CÀ MME DEVORA

LAUDA 2

I tato lauda, dialog mezi dvěma kontemplujícími, nese zřetelné znaky dvorského původu. Obsahuje některé podobnosti např. s laudou 40, „O Francesco povero“, kde se mluví o lásce ke Kříži, od níž má člověk pokušení utéci pro přílišný žár. Metafory ohně a žáru jsou stálým obrazem u trubadúrů či sicilské poezie té doby. V Laudě 4 „Or chi averia cordoglio“ najdeme také určité spojité rysy, zvláště verše: „nemám v tom lahodnost, neboť láska je ochlazená.“ Srov. od Guida delle Colonne († po 1287) z tzv. sicilské školy, slavné verše „Ancor che l'aigua per lo foco lassì“, což je jinak ve svém obsahu obvyklá prosba k ženě, aby konečně přijala dvořičiho se, „jenž chřadne, a nemůže zemřít“: „I když voda silou ohně ztrácí / svůj velký chlad, / nezměnila by svou přirozenost, / kdyby mezi nimi nebyla nádoba... Tak líbezné stvoření / ukázalo ve mně lásku, / jež je povahou žhavá, / takže bez lásky jsem byl jako chladná a zmrzlá voda, ale láska mě zapálila plamenem, který mě objímá, takže bych byl stráven, kdybyste vy, ženo vládkyně, nebyla prostřednicí mezi láskou a mnou, (láskou), jež dává ohni zrodit se ze sněhu...“ V Laudě 2 jsou uvedeny typické prvky výše uvedené lásky: nesnesitelný žár, pokušení prchnout, nemožnost najít útulek, vysílení, rozpolcení srdce.

„Prchám před křížem, neboť mě stravuje,
ten jeho žár (už) nemohu snést!

*"Fugio la croce, cà mme devora;
la sua calura non pòzzo portare!"*

Nemohu snést tak velkou horkost,
kterou kříž vrhá, jdu prchaje Láse;
pokoj nenacházím, vždyť nesu ho v srdci,³⁵
už jeho připomnění mě stravuje!"

*Non pòzzo portare sì granne calore
che ietta la croce, fugenno vo Amore;
non trovo loco, cà la porto en core;
la sua revembranza me fa consumare!"*

„Proč, bratře, prcháš před jeho milováním,
když já prosím, abych jeho přátelství měl?
Zdá se mi, že děláš velkou neomalenost,
když před jeho milováním prcháš.“

*"Frate, co' fugi la sua delectanza,
chéo vo chedenno d'aver sua amistanza?
Parme che facci gran villananza
de gir fugenno lo so delettare."*

„Já, bratře, prchám, neboť jsem zraněn,
úder mě zasáhl, srdce mi rozdělil.
Nezdá se, že cítíš, co cítil jsem já,
nezdá se mi, že víš, o čem mluvím.“

*"Frate, eo sì fugio, cà eo so' firitto;
venuto m'è 'l colpo, lo cor m'a partito.
Non par che tu sente de quel ché ho sentito,
però non me par che ne sacci parlare."*

³⁵ Dosl. „Nenacházím místo“ (pokoje), protože ten kříž nesu v srdci.

„Já, bratře, shledávám kříž ozdobným,
myšlenkami na něj jsem se ošatil,
neshledal jsem v něm ještě ránu,
ba radost mi působí hledět na něj.“

„A já ho shledávám plný šípů,
vycházejí z boku, vbodly se mi do srdce;
střelec je namířil na mne,³⁶
proniknou každou zbroj, kterou mám.“

„Já jsem byl slepý, a teď vidím světlo,
to se mi stalo díky pohledu na kříž;
on je mi vůdcem, jenž radostně mě vede,
a bez něj se trápím.“

„A mě to světlo tak oslepilo,
takový lesk mi z něj byl dán,
že potom chodím jak zaslepený,
jenž má krásné oči, a nemůže hledět.“

„Já mohu mluvit, ač byl jsem němý,
a to když kříž se mi zjevil;
tolik vědění jsem od něj slyšel,
že mnoha lidem to mohu hlásat.“

„A mě učinil němým, a byl jsem řečník,
do tak velké propasti vešlo mé srdce,
že už téměř nenajdu posluchače,
s kterým bych o tom mohl mluvit.“

„Já jsem byl mrtev, a nyní mám život,
to v kříži se mi zjevil;
cítím se mrtev, když (od něj) odcházím,
a mám život v přebývání u něj.“

„Já jsem nezemřel, ale mám (už) třes,³⁷
a kéž Bůh dá, aby to bylo brzy!
Jsem stále na pokraji smrti
a nemohu se nikdy osvobodit!“

*"Frate, eo si trovo la croce fiorita:
de so pensieri me sòne vistita;
non ce trovai ancora firita,
'nanti m'è ioia lo so contemplare".*

*"Et eo la trovo plena de saiette,
ch'esco del lato, nel cor me s'ò fitte;
lo balisteri 'nver me l'à diritte,
onn'arme c'ajo me fa perforare".*

*"Eo era ceco, et or veio luce;
questo m'avenne per sguardo de croce;
ella m'è guida, che gaio m'aduce
e senza lei so' en tormentare".*

*"E me la luce si mm'à cecato;
tanto lustrore de lei me fo dato
che me fa gire co' abacinnato,
c'à li bell'occhi e non pòte ammirare".*

*"Eo pòzzo parlare, che stato so' muto
e questo èlla croce si m'è apparuto;
tanto sapere de lei ho sentuto
c'a molta gente ne pò' predecare".*

*"E me fatt'à muto, che fui parlatore;
en si granne abisso entrat'è meo core
che ià non trovo quasi auditore,
con chi ne pòzza de ciò rasonare".*

*"Eo era morto et or aio vita,
e questa en la croce si m'è apparita;
parm'esser morto de la partita
e aio vita nel so demorare".*

*"Eo non so' morto, ma faccio 'l tratto,
e Deo 'l volesse che fusse ratto!
Star sempremai en estremo fatto
e non poterme mai liberare!".*

„Kříž je mi, bratře, potěšením,
neříkej nikdy, že je v něm trýzeň;
možná jsi nedošel spojení s ním,
abys jej objal jako nevěstu.“

„Ty stojíš na horku, ale já v ohni,
tobě je potěšením, já se však vařím.
Jak lze v peci najít pokoj?
Jestli's tam nevstoupil, nevíš, co to je.“

„Mluvíš, bratře, tak, že ti nerozumím;
proč chceš Lásce uprchnout?
Tento tvůj stav chci pochopit,
kež bys ho mohl vyložit mému srdci.“

„Bratře, tvůj stav je ochutnání chuti,
ale já jsem pil, nemohu snést (už) mošt,
(a) není obruč (sudu) tak odolná,
aby pod tou silou nepovolila.“³⁸

*"Frate, la croce m'è delettamento;
non lo dir mai ch'en lei sia tormento;
forsa no n'èi al so iognemento,
che tu la vogli per sposa abbracciare".*

*"Tu stai al caldo, ma eo sto nel foco;
a tte è deletto, ma eo tutto coco;
co' 'n la fornace, trovare pò' loco?
Se non c'è entrato, non sai quign'è stare".*

*"Frate, tu parli ch'eo non t'enteno
como l'Amore gir vòi fugenno;
questo to stato vorria conoscenno,
che tu 'l me potissi en cor esplanare".*

*"Frate, 'l to stato è 'n sapor de gusto,
ma eo cho bevuto portar non pò' el mosto;
no n'aio cerchio che sia tanto tosto
che la fortuna no 'l faccia alentare".*

³⁶ Zdá se, že střelcem („balistrier“) je myšlen sám Kristus (nebo láska?).

³⁷ Myšlen jakýsi předsmrtný třes.

³⁸ Obraz vyjadřuje neodolatelnou sílu, která přitahuje člověka modlitby k plné zkušenosti kříže.

OR CHI AVERIA CORDOGLIO

LAUDA 4

Tato lauda pojednává o nesmírné a nevypověditelné bolesti. I ona vychází z tématiky dvorské poezie, kdy milý si stěžuje na opuštěnost od milé, zde jsou ovšem tyto postavy nahrazeny aktéry hříšníka a Boha. Z toho vyplývá rozdílnost, jak v tom, že hříšník uznává svou vinu a kvůli ní ztrátu milovaného, ale i ve zmiňování tématu smrti jako údělu, k němuž se hříšník cítí směřován.

Chtěl bych najít někoho,
kdo by měl soustrast,
abych mu ukázal
bezmeznou bolest.

Chtěl bych najít někoho,
kdo by měl soucit
s mým ztrápeným srdcem,
plným soužení;
ó Bože spravedlivý,
proč jsi ke mně tak tvrdý?

Vidím, že spravedlivě
jsi mě potrestal;
ukázal jsi mi vinu,
proto jsi ode mě uprchl;
spravedlnost mě zasáhla
a připravila mě o tebe!

Nenacházím slitovnost,
jež mne navracela milosti;³⁹
co je to za zámek,
který mi zavřel dveře?
To silná nízkost⁴⁰
mi zamknula vchod.

*Or chi averia cordoglio
vorriane alcun trovare,
ché li voria mustrare
dolore esmesurato.*

*Vorria trovare alcuno
c'avesse pigitanza
de lo meo core affritto
pleno de tribulanza;
o Deo de diritanza,
como m'èi sì endurato?*

*Veio che iusta mente
àime de te punito;
mustrato m'ài el defetto
per ch'èi da me fugito;
iustizia m'à ferito
et àme de te privato!*

*Non trovo pigetanza
che m'armenava a ccorte;
quale è lo 'nserrime
che m'à cluse le porte?
La 'ngratetudene forte
temme l'uscio enserrato.*

Vidím, že mi nepomáhá
plakat ani vzdychat,
číst ani modlit se,
abych tě mohl najít;
jazyk nedokáže říci,
jak velmi se mé srdce trápí!

Jazyk to nedokáže říci,
vždyť srdce to nemůže pochopit;
jde dobře až k bolesti,
ale do ní vstoupit nemůže,
větší než moře je
bolest, kterou hostím.

Pane, nemáš soustrast,
ty, jenž vidíš a cítíš mou bolest?
Chtěl bych pohnout k soustrasti
jiné dobré lidi;
říci to je však marné,
neboť má mluva je omezená.

Chtěl bych najít někoho,
kdo by to uhodl;⁴¹
nemohl by se zdržet,
aby nad tím nezaplakal!
Ó Bože, a ty mě necháš
mezi nepřáteli beze zbroje?

Vyjdu jako Uriáš
beze zbroje do bitvy;⁴²
vím, že zemřu
v tom tvrdém boji;
a není, kdo by se staral,
že zemřu potupen.

A co se stalo se zbrojí,
s níž jsem se bránil
a všechny své nepřátele
s ní porazil?
Dal jsem se zlou cestou jako
spoutaný Samson.⁴³

*Veio che non me iova
plagnere né suspire
né legere né orare,
ch'eo te pòzza invenire;
la lengua no 'l sa dire
quant'è el meo cor penato!*

*La lengua no 'l sa dire,
cà 'l core no 'l pò pensare;
ben va fin al dolore,
ma non ce pòte entrare,
ch'è maiur ca lo mare
lo dolor c'ho albergato.*

*Signor, non n'ài cordoglio,
ch'el meo mal vidi e senti?
Vorriame metter cordoglio
all'altra bona iente;
lo dire non è negente,
ché 'l parlar m'è mozzato.*

*Vorria trovare alcuno
che llo s'endivinasse;
non se 'n porria soffrire
che non se nne plorasse!
O Deo, et o' me lasse,
enfra inimici, esciarmato?*

*Giraio como Uria
'sciarmato a la bataglia;
sacio ch'eo ce moro
en questa dura semblaglia;
nì l'è chi li nn'encaglia
moro detoperato.*

*E que s'è fatta l'arme,
con que me defendia
e tutti mei inimici
con ess'esconfegia?
Pres'ho la mala via como
Sanson legato.*

³⁹ „Navracela milostř”, dosl. „navracela dvoru”, tzn. Božimu dvoru jako symbolu nebeského království.

⁴⁰ Složitější pojem. „Engratetudene” znamená jinak dosl. *nevědomost*, ale zde lépe *nízkost*, či ještě spíše *absenci stavu milosti* (*in-gratis* → *ne-milost*), člověk pak není schopen opětovat milost (*gratia gratis data*): dle Manciniho glosáře.

⁴¹ Kdo by uhodl či vycítil mou bolest.

⁴² Srov. příběh Uriáše v 2Sam 11.

Pane, jdu hledat
tvé narození
a chci vidět
tvé bolesti;
nemám v tom lahodnost,
neboť láska je ochlazena.

Dobře vidím dobrodiní,
pro něž tě musím milovat,
chodím a hledám je,
abych mohl najít tebe;
hledání mi (však) nepomáhá,
neboť jsi mi je vzal.

Když vidím své hoře,
jsem pohnut k pláči,
avšak pláči vyschlému,
jenž vychází ze zdrčeného srdce;
a kde je svatá sladkost,
která je mi tak nepřístupná?

*Signore, eo vo cercanno
la tua nativitate
e mettom'a vedere
le to penalitate;
non ci ho suavetate,
ché ll'amor è erfredato.*

*Ben veio beneficia,
per ch'eo te deio amare
e vòlle recercanno
per potert'artrovare;
non me iova el cercare,
perché 'l m'ài eisigliato.*

*Vedenno 'l meo cordoglio,
sì me sse move planto,
ma un planto esciuccio,
che ven de core affranto;
et ov'è dolzore santo,
che me ss'è sì incarato?*

O AMORE MUTO

LAUDA 14

V souladu se zásadami dvorské lásky má být i mystická láska skrývána, jinak se vytratí. Tato lauda je také „utkána“ z motivů vlastních dvorské tradici. Jedním je téma člověka nepřejícího lásce, který nemá být zasvěcen do věci; nebo motiv lásky jako ohně, který sílí, pokud je chráněn před vlivem vnějšího prostředí.

O amore muto
che non voli parlare,
ché non si'conosciuto!

O amor che tte celi
per onne stasone,
c'omo de for non senta
la tua affezone;
che non la senta 'l latrone,
ché quel t'ài guadagnato,
ché non te sia raputo!

Quanto plu om te cela
tanto plu <'n> foco abunne!
Omo téne occultanno,
sempre al foco ci aiugne;
et omo c'à l'empugne
de volerte parlare,
spesse volt'è feruto.

Om che da sé s'estenne
de dir so entennemento
(avvenga che sia puro
'l primo encominciamento),
vènce de for lo vento
e vail espalianno
quel c'avia receputo.

Omo che à alcun lume
en candelo apicciato,
se vòl che arda en pace,
mettelo a lo celato
et onne uscio à 'nserrato,
che no ce i venga 'l vento,
ch'el lume no i sia estenguto.

Ó lásko nemá,
jež nechceš mluvit,
abys nebyla poznána!

Ó lásko, skrýváš se
v každou dobu,
aby člověk z venku
nevnímal tvé citění;
aby ho nevnímal zloděj,
a to, co jsi získala,
ti nebylo sebráno!

Čím víc tě člověk skrývá,
tím víc kypíš v ohni lásky!
Kdo tě drží v tajnosti,
stále na oheň přidává;
a kdo je popichován
aby o tobě mluvil,
často se zraní.

Kdo vychází ze sebe,
odhaluje své úmysly
(a třeba je i ryzí
v prvopočátku),
zvítězí venku vítr
a rozmetá
to, co získal.

Kdo má nějaké světlo
na svíci planoucí,
chce-li, aby hořelo klidně,
dá ho na kryté místo
a každé dveře zavře,
aby nepřišel vítr
a světlo nebylo zhašeno.

⁴³ Srov. o Samsonovi v Sdc 16,17-21.

Tale amore à n'esc'el posto
silenzio a li suspire
e ss'è parato a l'uscio,
no ne li larga 'scire;
drento i fa parturire,
che no se spanna la mente
de quello ci à sentuto.

Se se nn'esc'el suspiro,
èscesen po' llui la mente;
va po' llui vanianno,
larga quel c'à 'n presente;
po' che se nne resente,
non pòte retornare
quello che avia entenduto.

Tale amore à <e>sbannita
da sé la ipocresia,
ch'èscà de so contato,
trovata ce non sia.
De gloria falsa e ria
se nn'à fatta la caccia,
de le' e de so trebuto.

Taková láska uloží
mlčení i vzdechům,
položí se před východ,
nenechá je vyjít,
mají porodit uvnitř,
aby mysl nerozptýlila
to, co zakusila.

Vychází-li vzdech,
vyjde za ním mysl;
jde za ním blouznivě,
opustí v okamžiku, co má.
Když se však probere,
nemůže se vrátit
k tomu, co zakusila.

Taková láska vyhnala
od sebe pokrytectví,
aby vyšlo z jejího území
a nenašlo se tam.
Na klamnou a zlou slávu
udělala hon,
na ni i na její pocty.

O VERGEN PLU CA FEMENA

LAUDA 32

Tato překrásná lauda představuje jakýsi Jacoponův zpěv lásky na Pannu Marii, jejíž ochota umožnila ten největší dar, který Bůh mohl dát člověku: „Krista laskavého – lidstvu zavrženému“. Je dobré si povšimnout, že každá sloka končí veršem, v němž je sloveso v pasivním tvaru (pokud se podařilo přeložit, v češtině to leckdy zní poněkud nepřirozeně).

Ó Panno více než ženo,
svatá Maria blažená!

Více než ženo, tvrdím;⁴⁴
každý se nepřítel rodí⁴⁵
(to skrze Písmo odvodím),⁴⁶
tys svatá dříve než zrozena.⁴⁷

Ještě zavřené v lůně
byla ti vlita duše,
mocí ctnosti silné
byla jsi *posvěcena*.⁴⁸

Božské pomazání
je pro tě *posvěcení*,
ode všech poskvrnění
zůstalas uchráněna.⁴⁹

*O Vergen plu ca femena,
santa Maria beata!*

*Plu ca femena, dico;
onn'om nasce inimico
(per la Scriptura espleco),
nant'è' santa ca nata.*

*Estanno en ventr'enclusa,
po' l'alma ce fo enfusa,
potenzia virtuosa
sì tt'à santificata.*

*La divina onzione
sì te santificòne,
d'onne cuntagione
remasesti ellibata.*

⁴⁴ Opětne zdůraznění úvodního verše má zvýšit hodnotu: Panna je zde chápána víc než žena, neboť je vyjmuta z dědičného hříchu.

⁴⁵ Před křestním očistěním jsou všichni lidští tvorové – na rozdíl od Panny Marie – poznamenáni prvotním hříchem, a tedy „nepřátelé“ Boží.

⁴⁶ Ve skutečnosti je obtížné v Písmu najít přímo výslovně vyjádřeno, co je řečeno v předcházejícím verši.

⁴⁷ Nejde úplně o vyslovení víry v Neposkvrněné početí ještě dávno před slavnostním vyhlášením, jak je vidět z následující poznámky.

⁴⁸ Jacopone zde přijímá tezi některých středověkých teologů v čele se sv. Tomášem, že ke vlití rozumné duše nedochází v okamžiku zplození, ale v následujícím. U Panny Marie by tu byl ještě třetí moment: *posvěcení* jako Boží zásah. Dogma o Neposkvrněném početí však roku 1854 uvádí, že Maria je bez hříchu už od početí.

⁴⁹ To *posvěcení* je Božím působením: jeho pomazání ji učinilo tak svatou, že zůstala uchráněna od každého zla.

Od hříchu prvotního,
Adamem zasetého,
každému vrozeného,
tys byla očištěna.

Žádný hřích smrtelný
v vůli ti nevstoupí,
a také od všedních
jen tys neposkvrněná.

Slova rýmu řeknou:
ty jsi první Pannou,
nad jiné vyvýšenou.
Už dříve sis zvolila

čistotu panenství,
u jiného z lidství
v takové ryzosti
nebyla zachována.

Pokora hluboká
v tvém srdci přetéká,
sklání se nebesa,
bylas jimi pozdravena.

Panenství předsevzaté,
svátostí ukryvané,
s mužem nepoznaným brané,⁵⁰
abys nebyla pohaněna.

Posel tak vážený
z nebe byl poslaný,
z jeho zvěstování
v srdci jsi vylekána.

„Počneš syna svého,
nebude podobného,
jestli ohlášeného
nabídku přijmeš“.⁵¹

*L'original peccato,
c'Adam à sementato,
onn'om con quel è nato,
tu n'èi da cquel mundata.*

*Nul peccato mortale
en to voler non sale
et dall'oveniale
tu sola è' emmaculata.*

*Secondo questa rima,
tu si la Vergen prima;
sopre ll'altre sollima,
tu ll'ài emprima votata*

*la to vergenetate,
sopr'onne umanetate,
ch'en tanta puretate
mai ffòse conservata.*

*L'omilità profunda,
ch'ennel tuo cor abunda,
lo cel se nne sperfonna
d'esserne salutata.*

*Vergineo proposito
en sacramento abscondito,
marito pigl'encognito,
che non fuscì enfamata.*

*L'alto messo onorato
da cel te fo mandato;
lo cor fo <'m>paventato
de la su'annunziata:*

*`Conciperai tu figlio,
sirà senza simiglio,
se tu assenti al consiglio
de questa me' ambasciata'.*

Ó Panno, neváhej
těm slovům souhlas dej!
Zní lidí křik a rej,
ať je jim pomoc dána.

„Pomoz nám, Maria,
svět klesá do prázdna,
bude-li zpožděna
odpověď tvá“.

Po chvíli přijalas
a syna počalas,
Krista milého dalas
mase, jež odsouzena.⁵²

Svět je pln divení,
počít ze slyšení,
tělo čistotu nemění,
nebylas tknutá!

Nade vši rozumění
je ono početí,
bez porušení
žena těhotná!

Nad chápání a umění,
mléko máš bez sémě držení!
Ty jediná máš k tomu svolení⁵³
být tak oplodněna.

Ó těhotenství bez zasetí
nestalo se v ženě předtím;
ty sama jsi zcela *bez vin*,
žádná jiná není nalezena.

*O Vergen, non tardare
al suo ditto assentare!
La gente sta a cclamare
che per te sia adiutata.*

*`Adiutane, Madonna,
cà 'l mondo se sperfonna,
se tarde la responna,
che non sia aginata'.*

*Da po' che consentisti,
lo figliol conceptisti,
Cristo amoroso désti
a la gente dannata.*

*Lo mondo n'è stopito,
conceper per audito,
lo corpo star polito
ad non esser toccata!*

*Sopr'onne uso e rasone
aver concezione,
senza corruzione
femena 'ngravedata!*

*Sopre rasone et arte
senza soment'à' latte!
Tu sola n'à' le carte
esserne fecundata.*

*O prena senza semina,
non fo mai fatto en femena;
tu sola sine crimina
null'altra n'è trovata.*

⁵⁰ Úmysl zůstat pannou byl „zakryt“ formálně svátostí manželství s Josefem. Nepoznaný manžel tak může být Bůh (předsevzetí dát se Bohu je před posuzujícím světem ukryto), ale spíše Josef (jehož nepoznala manželsky, tj. tělesně s ním nežila).

⁵¹ Tj. nabídku tohoto mého zvěstování.

⁵² Tyto verše jsou teologickým srdcem laudy: Mariin souhlas k Božímu plánu jí dovolil darovat Krista lidem, kteří by jinak nedosáhli spásy.

⁵³ Tzn. ty jediná máš tu možnost (zase znovu jsou tam zmiňované „papíry“, staroital. „carte“) být oplodněna tímto způsobem.

Slovo *tvorící všechno*⁵⁴
v tobě je, Panno, oděno,
bez opuštění trůnu svého
božství je vtěleno!

Maria nosí člověka-Boha,
přítom si obojí své vlastní chová.⁵⁵
Ona tak velkou tíhu schová,
aniž tím obtížena!

Ó porod neslýchaný!⁵⁶
Synáček porozený
z nitra lůna vyvedený,
matka zapečetěná.

Aniž by pečeť porušil,
synek krásný se narodil,
když tento hrad svůj opustil,
brána je zamčena!

[Nebylo by vhodné dost,
kdyby božská všemocnost
použila násilnost
v svém domě hoštěna].

Maria, jak's to dělala,⁵⁷
když ses na něj dívala?
Nebylo to, žes zmírala,
láskou zahlcena?

Co že ses nestrávila,
když jsi jej sledovala,
Boha kontemplovala
v těle zahaleného.

*Lo Verbo creans omnia
vestito è 'n te, Virginea;
non lassanno suo sòlia,
devinità è 'ncarnata!*

*Maria porta Deo et omo,
ciascheun serva 'l suo como;
portanno sì gran somo
e no n'essar gravata!*

*O parto ennaudito!
lo Figliol parturito
d'entro lo ventr'è oscito
de mate segellata.*

*A non rompar segello
nat'è lo Figliol bello,
lassanno el so castello
co la porta enserrata!*

*(Non siria convenenza
la divina potenza
faccesse violenza
en sua casa albergata).*

*O Maria, co' facivi,
quanno tune 'l vidiv?
Or co' non te morivi
de l'amor affocata?*

*Co' non te consumavi,
quanno tu li sguardavi,
che Deo ce contemplavi
en quella carne velata?*

A když tě nasával,
lásku s tebou míval,⁵⁸
nekonečnost byla
z tebe kojena?

Když pak tě volával,
„mami“ tě jmenoval,
co žár, jenž tě stravoval,
matkou Boha zvána?

Ó Maria, tvé činnosti
za oněch okolností,
jaký vztah plamennosti;
ústa mám zchromena.

Myšlenka trýzeň má je:⁵⁹
co děláš, když tě saje,⁶⁰
neunikneš, slzy maje
z lásky, již jsi spoutána.

Ó srdce *zmlokované*,⁶¹
žiješ tak rozpálené,
co nejsi ohněm strávené,⁶²

*Quann'isso te sogia,
l'amor con' te facia,
la smesuranza sia
essar da te lattata?*

*Quann'isso te clamava
e 'mate' te vocava,
co' nno te consumava,
mate de Deo vocata?*

*O Madonna, quelli atti,
avivi en quelli fatti,
quelli 'nfocati tratti
la lengua m'ò mozzata.*

*Quanno ('l pensier me struge),
co' fa', quanno te sugè?
Lo lacremar non fuge
d'amor che tt'à legata.*

*O cor salamandrato
de viver si enfocato,
co' non t'à consumato*

⁵⁸ Velmi krásná spojení, kdy hmotné věci vyjadřují ty duchovní v onom velmi něžném okamžiku kojení z prsu. Druhý verš „*l'amor con' te facia*“ se těžko překládá, podle dnešní itaštiny sem kladou výraz „miloval se s tebou“. Jacoponovo poetické kouzlo je právě v tom, že vnaší na rozměru pozemském *nezměrnost* božského.

⁵⁹ Doslova „ta myšlenka mě trýzní, stravuje“.

⁶⁰ Opět se vrací k tématu kojení a používá onu pro sebe typickou fyzickou.

⁶¹ Znovu těžko přeložitelný, ale nesmírně dynamický výraz, „srdce *zmlokované*“ (dosl. *zmlokovatělé* - „*salamandrato*“), Jacopone tu vlastně vytváří nové slovo. Smyslem je toto: pouze srdce jaksi *zmlokovatělé* jako má Maria, může vydržet takový žár. Je to opět jeden výraz dvorní poetiky, tehdy se totiž věřilo, že mlok může žít v ohni. V laudě „*Ó papeži Bonifáci, velmi sis zahrával se světem*“ dokonce Jacopone píše: „*Jako salamandr (mlok) / stále žije v ohni / tak se zdá, že pohoršení / je ti výsluním a hrou*“. Mloka nacházíme i ve známém bestiáři *Fyziologu*, spise sepsaném v křesťanském, ale gnostickém prostředí, zřejmě v Alexandrii mezi 2.-5. stoletím po Kristu neznámým autorem. Tam se píše: „*Existuje zvíře zvané salamandr. Fyziologus o něm řekl, že když vejde do pece s planoucím ohněm, pec se zcela uhasí, a jestliže vstoupí do topící místnosti lázni, uhasí se i ta. Jestliže tedy salamandr uhasí oheň díky své přirozené vlastnosti, jak mohou někteří ještě zpochybňovat, že tři mladíci uvržení do pece neutrpěli žádnou úhonu, ale naopak pec uhasili? Je totiž psáno: I když jdeš uprostřed ohně, plamen ti neublíží*“ (Iz 43,2)“. Překlad: *Il fisiologo* (a cura di F. Zamboni), Milano 1993⁴, 67n.

⁶² Sloveso „*consumare*“ („ztrávit“) zde Jacopone užívá s oblibou, už po několikáté v této básni.

⁵⁴ „*Všechno tvorící*“ – dosl. *creans omnia*, do itaštiny úmyslně vložen latinský výraz.

⁵⁵ Maria v sobě nosí současně Boha a člověka, tzn. božskou i lidskou přirozenost, a každá z nich si uchovává svůj „způsob“, své „podmínky“ (ve staré itaštině „*comò*“).

⁵⁶ Od této sloky po několik slov jsem se snažil více rýmovat (trošku na úkor pořádku slov ve verši a většinou doslovné přesnosti překladu).

⁵⁷ Dostáváme se ke slavným slokám, které mnoho autorů uvádí i jako určitý typ kontemplace, pro někoho typický pro františkánství.

milováním zaplavena?

Onen dar pevnosti
dal ti víc stálosti
k snášení sladkosti,
v duši rozpálena.

Tak jeho pokora
tu tvoji zastínila,⁶³
že jiná se zdá plytká
s jeho porovnána.

Vždyť vstoupilas do slávy,
on sestoupil do bídy.⁶⁴
Jakéže má výhody
tato záměna?

Když jeho pokora
lidství přijala,
jak pýcha vypadá
každá jiná zvažována.

Pojďte a příběhněte,
lidé, proč sem neběžíte?
Život věčný uvidíte
v plenky zavinutý.

Pospěšte ho přijmout,
nenechte jej uniknout,
neboť musí koupit z pout
lidstvo v beznaději.⁶⁵

la piena innamorata?

*Lo don de la fortezza
t'à data estabelezza
portar tanta dolcezza
en l'anema enfocata.*

*L'umilitate sua
embastardio la tua,
c'onn'altra me par frua,
sènno èlla sua esvardata.*

*Cà tu salisti 'n gloria,
isso esces'en miseria;
or quigna convenèria
à enseme esta vergata?*

*La sua umilitate
prender umanetate,
pare superbiitate
onn'altra ch'è pensata.*

*Accurrite, accurrite,
gente, co' non venete?
Vita eternal vedite
co la fascia legata.*

*Venetel a ppigliare,
co' non ne po' mucciare
che dega arcomparare
la gente desperata.*

O AMOR DE POVERTATE
LAUDA 36

Ó, láska k chudobě,
království pokojnosti!

Chudoba je cesta jistá,
nemá rozepře ani starost,
ze zloděje nemá strach,
ani z žádné bouře.

Chudoba umírá v pokoji,
žádnou závěť nedělá;
nechává svět, jak leží,
a lidi ve svornosti.

Nemá soudce ani notáře,
domů mzdu nepřináší,
směje se lakomému člověku,
jenž trpí mnohou úzkostí.

Chudoba, vysoké vědění:
ničemu nepodléhat,
a v pohrdání vlastnit
všechny stvořené věci.

Kdo pohrdá, vlastní sebe,
vlastněním si neškodí,
nic mu nohu nedrží,
aby nešla svou cestou.

Kdo dychtí, je vlastněn,
tomu, co miluje, se prodal;
myslí si, co z toho vyzískal,
(ale) má z toho špatné zboží.

Příliš nízkou odvalu mám,
abych vstoupil do vazalství,
a podobnost s Bohem, jež mám,
tak zohyzdil marností!

Bůh nebydlí v těsném srdci;

*O amor de povertate,
renno de tranquillitate!*

*Povertat'è via segura,
non n'à lite né rancura,
de latrun' non n'à pagura
né de nulla tempestate.*

*Povertate more en pace,
nullo testamento face,
larga el monno como iace
e le gente concordate.*

*Non n'à iudece né notaro,
a ccorte non porta salaro,
ridesse de l'omo avaro,
che sta 'n tanta ansietate.*

*Povertate, alto sapere,
a nnulla cosa suiacere
e 'n desprezzo possedere
tutte le cose create.*

*Chi desprezza, sé possede,
possedenno, non se lede,
nulla cosa i piglia el pede,
che non faccia so iornate.⁶⁶*

*Chi descidra è posseduto,
a cquel c'ama s'è venduto;
se ll'om pensa que n'à auto,
à nne aute rei derrate.*

*Troppo so' de vil coraio
ad entrar en vassallaio,
simiglianza de Deo c'aio
detorpirla en vanetate!*

Deo no n'aberga 'n core stretto;

⁶³ Tzn. Boží pokora dala „srazit, zakrnět“, tj. zmenšila, pokoru Panny Marie. Ve srovnání s Boží pokorou totiž se každá jeví jako prázdna.

V této poslední části laudy je role Panny po vrcholném vyvýšení v předchozích slokách uvedena do svých teologických dimenzí, srovnána s vyšší láskou Otce a pokorou Syna.

⁶⁴ Díky svému „ano“ Maria stoupala v Božím plánu ke slávě, zatímco Ježíš neváhal snížit se do „mizérie“, bídy světa.

⁶⁵ Znovu nepřímou zdůrazňuje mimořádnou roli, kterou Panna Maria svou ochotou a poslušností k Božím povolání přijala.

⁶⁶ „che non faccia so giornate“: zde „iornata“, tedy *giornata*, ve smyslu cesta, ne průběh dne.

je tak velký, jakou lásku máš.
Chudoba má tak velkou hrud',
že v ní bydlí božství.

Chudoba je nebe skryté
tomu, kdo je zatemněn na zemi.
Kdo do třetího nebe vstoupil,
vnímá tajemnou hloubku.

Prvním nebem je obloha,⁶⁷
zbavení se všech poct;
velkou překážku kladou
pro nalezení bezpečí.

Abys dal poctám v sobě umřít,
dej sbohem *bohatství*,
ulož mlčení *vědě*
a zažeh *pověst svatosti*.

Bohatství čas odejme,
věda se ve větru zvedne,⁶⁸
pověst hostí a přijímá
pokrytectví ze všech končin.

Zdá se mi jak hvězdné nebe,
kdo těch tří je zbaven.
Hle jiné nebe skryté,
průzračné vody zmrzlé.⁶⁹

Čtyři větry hýbou mořem,
které zneklidňují mysl;
bázeň a *doufání*,
truchlení a *radování*.⁷⁰

Toto čtvero odříkání
je tvrdší než první tři;
co říkám, zdá se omyl tomu,
kdo k tomu nemá schopnost.

tant'è granne, quant'ài affetto.
Povertate à s' gran petto,
che cci aberga Deitate.

Povertat'è cel celato
a chi è 'n terra ottenebrato.
Chi è nel terzo cel su entrato,
ode arcana profunditate.

El primo cel è fermamento,
d'onne onor espogliamento;
granne presta empedemento
a envinir securitate.

A ffar l'onore en te morire,
le recchezze fa esbannire,
la scienza tacere
e ffuir fama de santetate.

Le recchezze el tempo tolle,
la scienza en vento estolle,
la fama aberga et arcoglie
l'epocresia d'onne contrate.

Pareme celo stellato,
chi de queste tre è espogliato.
Ècce un altro cel velato
acque clare sollidate.

Quatro vènti movo el mare,
che la mente fo turbare;
lo temere e lo sperare,
el dolere e 'l gaudiare.

Queste quatro espogliature
plu ca le prime tre so' dure;
s'e' llo dico pare errore
a chi non n' à capacitare.

Pekla se *neobávej*
ani po nebi *doufání* neměj,
z žádného dobra se *neraduj*
a *netruchli* v protivenství.

Ctnosti není známa příčina,
neboť její Příčina je mimo tebe;⁷¹
vždy nepoznán tě vede
a léčí tvou neduživost.

Jsou-li ctnosti nahé
a neřesti neoděné,
vnímám (jejich) smrtelné rány,
padnou na zem zasaženy.

Potom neřesti jsou mrtvy,
a ctnosti vzkříšeny,
povzbuzeny (soudním) dvorem
dík oprostění od vášní.

Třetí nebe je větší výše,
nemá konce ani míry,
mimo vši představivost
umrtvené fantazie.⁷²

Zbavilo tě tak každého dobra
i od ctnosti oprostilo;
pokladem se stal výdělek
díky tvému ponížení.⁷³

To nebe je postaveno,
na nicotě založeno,
kde očištěná láska
žije v Pravdě.⁷⁴

Co se ti zdálo, není,
v tak velké výši je to, co je;

De l'onferno non temere
néd en cel spen non n' avere
e de nullo ben gaudire
e non doler d'aversitate.

La vertù non n'è 'mproquene
cà 'l proquene è for de tène;
sempre encognito te tene,
ad curar tua infirmitate.

Se so' nude le vertute
e lle vizia non vestute,
mortale sento ferute,
caio en terra vulnerate.

Po' le vizia so' morte,
le vertute so' resorte,
confortate de la corte
d'onne empassibilitate.

Lo terzo celo è de plu altura,
non n' à termene nné mesura,
for de la 'magenatura
'n fantasi' morteficate.

Da onne ben si tt' à spogliato
et de vertut' espropiato;
tesaurizat' el so mercato
en propria tua vilitate.

Questo celo è fabrecato,
enn un nichil è fundato,
o l'amor purificato
viv' ennela Veretate.

Ciò che tte parìa non ène,
tanto è 'n alto quel ched ène;

⁶⁷ Viz dál „hvězdné nebe“.

⁶⁸ Zvedne se ve větru a změnil se v marnou slávu.

⁶⁹ Druhé nebe je křišťálové, jako led z nejprůzračnější vody.

⁷⁰ Podle Agena zde Jacopone uvádí tradiční výčet hlavních *passiones*, vášní duše (*gaudium*, *tristitia*, *spes*, *timor*, tj. radost, smutek, naděje a strach), a nabízí čtyři prostředky pro její osvobození od podmíněnosti.

⁷¹ Příčinou ctnosti je Bůh sám, to On nepoznán člověka vede.

⁷² Třetí nebe se vyznačuje tím, že je zde už fantazie umrtvená, neboť žádná lidská fantazie by si to nemohla představit ani to popsat. Srov. DANTE, *Ráj* XXX, 142.

⁷³ Podle Agena se Jacopone obrací na toho, kdo překonal první dva stupně chudoby, když se zřekl všech hmotných dober i ctností, a je připraven snížit se až k nicotě Boží pravdy a lásky (viz následující verše).

⁷⁴ Jde o stav, v němž může duše, očištěná láskou, žít plně společenství s Boží Pravdou.

Pýcha se v nebi nalézá
a Pokora se zatracuje.⁷⁵

Zde mezi ctností a činem
mnozí uslyší hru: „Mat!“,
kdo myslí, že má dobrý obchod,
je na zemi jako blázen.⁷⁶

Toto nebe má jméno Ne,⁷⁷
utnut je výrok jazyku,⁷⁸
Láska je tam ve vězení
v zatemněném světle.

Každé světlo je v temnotě
a v každé temnotě je den;
ta nová filosofie
roztrhla staré měchy.⁷⁹

Tam je naroubován Kristus,
vše staré je odstraněno,
jeden v jiného proměněn
v podivuhodné jednotě.

Žije lásku bez citu⁸⁰
a vědění bez rozumění;
Boží chtění zvolil,
aby činil jeho vůli.

Žiji já, a ne (už) já,
a bytí mé i nebytí mé!

*la Superbia en celo s'ène
e dannase l'Umilitate.*

*Enfra la vertut'e l'atto
multi ci odo èl ioco: 'Matto!'
tal sse pensa aver bon patto,
che sta 'n terr'alienate.*

*Questo celo à nome None,
mozz'a lengua entenzione,
là ve l'Amore sta en presone
en quelle luce ottenebrate.*

*Onne luc'è 'n tenebria
e <'n> onne tenebre c'è dia;
la nova filosofia
l'utre vecchi à descipate.*

*Là 'v'è Cristo ensetato,
tutto 'l vecchio ènne mozzato,
l'uno en l'altro trasformato
en mirabele unitate.*

*Vive amore senz'affetto
et saper senza entelletto;
lo voler de De' òl eletto
a ffar la sua voluntate.*

*Vivar eo e<n> non eo
e l'esser meo e<n> non esser meo!*

Je to tak mimořádné,⁸¹
že to neumím definovat.

Chudoba je nic nemít,
a nic pak nechtít
a všechno vlastnit
v duchu svobody.

*Questo è 'n un tal travieo,
che non ne so difinitate.*

*Povertat'è null'avere
e nulla cosa poi volere
e onne cosa possedere
en spirito de libertate.*

⁷⁵ Co se dříve jevílo člověku, není už takové. Taková je nedosažitelná výše tohoto nebe, že se tam převracelí pozemská hodnocení: Pýcha je vynesena do výše a Pokora zatracena. Tedy v perspektivě snížení se do nicoty se částečné lidské pravdy musí přizpůsobit Pravdě Boží. Všimněme si také personifikace pojmů.

⁷⁶ Smysl sloky je tento: je tak namáhavé čerpat z tohoto stavu, že mezi postojem (ctností) spojit se s Bohem a skutečným dosažením cíle (skutkem) mnoho lidí selže a uslyší: *Mat!* Kdo doufá, že se nachází s dobrou perspektivou na cestě do nebe („že má dobrou smlouvu“), skončí na zemi jako blázen, neschopen zachytit pravdu (Ageno).

⁷⁷ Třetí nebe je zde nazýváno „nebem Ne“, protože umožňuje poznávat Boha jen negativní cestou, tj. podle mystické teologie Dionýsa Areopagity.

⁷⁸ V tomto nebi je zakázáno jazyku říkat ano, „tak a tak to je“. Termín „výrok“, doslova *úmysl*, „*entenzione*“, je vzat ze scholastiky.

⁷⁹ Srov. novozákonní připodobnění o novém vínu do nových měchů: Mt 9,17; Mk 2,22; Lk 5,37.

⁸⁰ Myšlen samozřejmě cit v negativním smyslu, tedy „bez negativní vášnivosti“.

⁸¹ D. Aversano však chápe výraz „*travieo*“ ne jako mimořádnost (Mancini), ale „*travaglio*“, námaha, bolest.

Ó AMOR, DEVINO AMORE

LAUDA 39

Ó Lásko, božská Lásko,
Lásko, jež nejsi milovaná!

Lásko, tvé přátelení
je plné veselení,
nepadne do truchlení
srdce, jež tě ochutná.

Ó Lásko milující,
Lásko stravující,
Lásko schraňující
srdce, jež přibytěk ti dá!

Ó zranění šťastné,
zranění plesavé,
zranění jásavé
toho, jenž od tebe ránu má!

Odkud, Lásko, přišla jsi,
že tak tajemně prošla jsi?
Žádný znak nenechala jsi,
kudy jsi vešla.

Ó Lásko potěšující,
Lásko oblažující,
Lásko nad vše chápající,
nepředstavitelná.

Lásko, ty božský plameni,
Lásko z úsměvu, ze hraní,
Lásko, nešetříš v dávání,
bohatstvím bezměrná.

Lásko, komu tvé odevzdání?
Zvláště lidem hodným pohrdání,
zdaleka minuti velcí páni,
v obchod se (s nimi) nedáš.

*O Amor, devino Amore,
Amor, che non èi amato!*

*Amor, la tua amicizia
è plena de letizia;
non cade mai en trestizia
lo cor che tt'è assaiato.*

*O Amor amativo,
Amor consumativo,
Amor conservativo
del cor che tt'è abergato!*

*O ferita ioiosa,
ferita delettosa,
ferita gaudiosa,
chi de te è vulnerato!*

*Amor, et und'entrasti,
che ssi occulto passasti?
Nullo signo mustrasti
dónne tu fuss'entrato.*

*O Amore amabele,
Amore delettabele,
Amore encogetabele
sopr'onne cogitato!*

*Amor, devino foco,
Amor de riso e ioco,
Amor, non dà a pproco,
cà è ricco esmesurato.*

*Amor, con cui te puni?
Con deiette persone,
e largi gran barune,
ché non ch<é>i lor mercato.*

Člověk, jež obchází fáma,
že cenu halíře nemá,
jako bys byla jen sláma,
tím víc se mu dáváš.

Kdo věří, že tě má v držení,
neboť dosáh' vědy vlastnění,
nemůže mít v srdci citění,
jakou chuť dáváš.

Ono získané vědění
smrtelné si dá zranění,
jestli nepřijme odění
jak srdce pokorná.

Lásko, tvé magisterium
vtiskuje touhy um,
dá chápat evangelium,
tvá lekce krátká.

Lásko, stálá jsi výheň
a srdcím oddaným oheň.
V šípy jim jazyky proměň,
ať srdce jsou proklána.

Lásko, tvá obsáhlost,
Lásko, vznešenost,
Lásko, tvá bohatost
představy překonává.

Lásko milostivá,
Lásko přívětivá,
Lásko lahodivá,
srdce sycení dostává.

Lásko, jež učíš umění,
jak získat podíl na jmění,
buď pro nás nebe znamení,
jež v zástavu se dává.

Lásko, přítelkyně věrná,
Lásko, tak špatně splácená,
dej, ať pláč sílu lázně má,
hřích můj ať smývá.

*Tal om non par che vaglia,
en vista, una medaglia,
che quasi como paglia
te dà en so trattato.*

*Chi te crede tenere
per so scienza avere,
nel cor no 'l pò sentire
que sia lo tuo gustato.*

*Scienza aquisita
mortal si dà frita,
s'ella non n'è vistita
de core umiliato.*

*Amor, tuo maisterio
enforma el disiderio,
ensegna lo vagnelio
con breve tuo ensignato.*

*Amor, chi sempre arde
e to coragi ennardi,
fa' le lor lingue dardi,
che pass'onne corato.*

*Amor, la tua larghezza,
Amor, la gentelezza,
Amor, la tua recchezza
sopr'onn'emagenato.*

*Amore grazioso,
Amore delettoso,
Amore suavetososo,
ch'el core ài saziato!*

*Amor ch'ensigne l'arte,
che guadagnin la parte;
de cel ne fai le carte,
en pegno te nn'èi dato.*

*Amor, fedel compagno,
Amor, che mal n'è' a ccagno,
de planto me fai bagno,
che purga 'l me' peccato.*

Lásko sladká a líbezná,
Lásko, jsi klíč, jenž nebe zná,
ať bárka přístav nalézá,
z bouře ven se dostává.

Lásko, jsi světla záření
pro vše, co světla má jmění,
to pravým světlem však není,
jen svitem, co hmota mívá.

Světlo osvěčující,
světlo odhalující.
Nebude milující,
komu ty světlo nedáš.

Lásko, tvé působení
pro rozum osvětlení,
ukaž mu zacílení,
milého-milovníka.

To tvé, Lásko, planutí
srdce hořet nutí,
spojí ho v splynutí
s vtěleným cílem.

Lásko, žití bezpečné,
bohatství bezstarostné,
trvání víc než věčné
nad každou míru sahá.

Lásko, jsi tvaru dávání,
všemu, co tvar si uchrání,
tvůj tvar je přetvořování
člověku, jenž se znetvarovává.

Lásko čistá a pravá,
Lásko moudrá a hravá,
Lásko hluboká, strmá
srdci, jež se ti dává.

Lásko široká štědrotou,
Lásko obsáhlá útratou,
Lásko, tabuli prohnoutou
tomu, kdo ochranu vyhledává.

*Amor dolce e suave,
de celo, Amor, è' clave;
a pporto mini nave
e campa 'l tempestato.*

*Amore, che dà luce
ad omnia c' à luce,
la luce non n' è luce,
lum' è 'ncorporeato.*

*Luce lumenativa,
luce demonstrativa,
non vene all' amativa
chi no n' è en te lumenato.*

*Amor, lo tuo effetto
dà lume a lo 'ntelletto;
demustrilli l'obietto
de l' amativo amato.*

*Amor, lo tuo ardore
ad inflammar lo core,
uniscel per amore
en l' obietto encarnato.*

*Amor, vita scecura,
ricchezza senza cura,
plu ca 'n eterno dura
èll' ultra esmesurato.*

*Amore, che dà forma
ad omnia c' à forma,
la forma tua reforma
l' omo ch' è desformato.*

*Amore puro e mundo,
Amor saio e iocundo,
Amor alto e profundo
al cor che tte ss' è dato.*

*Amor largo e cortese,
Amor, con large spese,
Amor, con mense stese
fai star lo to affidato.*

Chlípnost smradlavá,
z mysli vyhnaná
čistotou, co zář má;
Neposkvrněnost ji protkává.

Lásko, ty jsi to síťoví,
od něž se srdce uloví,
žíznivé je a hladoví,
tvé milování je láká.

Božské zamilování,
proti zlům lék jsi k mání,
uzdravíš nemoc v mžiku dání,
není natolik vážná.

„Ó jazyku odvážný,
jak jsi byl opovážný
zašel's až na kraj povážný
mluvením, jak láska se stává.

Zvaž ted' své slovo dané
o Lásce požehnané,
jazyk je v omylu samém,
když svědectví dává.

Byť by to byl jazyk andělský -
a co jich má ten chór nebeský! -
mluvit o takovém tajemství
řeč jenom žvatlavá.

Copak se tedy nestydíš,
že ji svým chválením urážíš?
Klam je, že chválou ji zachytíš,
řeč je to rouhavá.“

„Nelze tě poslechnout,
o Lásce umlknout,
Lásce chci vzdávat hold,
dokud můj život dech vydává.

Nemám tu důvodu
z rozumu původu
nechat plynout dobu,
když láska se nezvolává.

*Lussuria fetente
fugata de la mente,
de castetà lucente
Mundizia l' à adornato.*

*Amor, tu èi quell' ama,
dónne lo core t' ama;
scitito è con gran fama
lo tuo innamorato.*

*' Namoranza divina,
a li mal' medicina!
Tu sani onne malina,
non è tanto agravato.*

*' O lengua scottiante,
como si stata usante
de farte tanto ennante,
parlar de tal estato?*

*Or pensa que n' ai detto
de l' Amor benedetto;
onne lengua è 'n defetto,
che de lui à parlato.*

*S' è lengua angeloro,
che sta en quel gran coro,
parlanno de tal sciòro,
parlara escialenguato.*

*Ergo, co' non vergogni
nel tuo laudar lo 'mpogni?
Nel suo laudar non iogni,
' nanti l' ai blastimato'.*

*Non te 'n pòzzo obedire
c' Amor deia tacere;
l' Amor voglio bannire
fin che mo <'n> m' esce el fiato.*

*Non n' è condicione
che vada per rasono,
che passi la stasono
c' amor non sia clamato.*

Křič srdce, jazyk: Láska,
Láska, Láska, Láska!
Kdo smlčí sladkost, ať praská,
srdce mu rozpukává.

A věřím, že vskutku rozpuká
srdce, jež se tě naloká,
jestliže lásku nevolá.
k zadušení se dává.“

*Clama lingua e core:
Amore, Amore, Amore!
Chi tace el to dolzore
lo cor li sia crepato.*

*E credo che crepasse
lo cor che te assaiasse;
s'Amore non clamasse,
crepàrase affocato.*

O MEZZO VIRTUOSO

LAUDA 43

Pozoruhodná lauda o tom, jak je těžké zachovat správný střed, v němž podle klasiků spočívají ctnosti, hledané jako střed mezi krajnostmi. Ovšem v každém citu je obsažen i jeho protiklad. Proto tento nezbytný střed Jacopone považuje téměř za nedosažitelný. Jmenuje tu řadu protikladů: milovat a nenávidět, libost i nelibost, líbí se mi a nelíbí se mi, naděje a beznaděj, bezpečí a strach, pokoj a hněv, radost a smutek, otevření se či skrytí druhému, pokořování se a obdivná pověst u druhých atd.

Ó ctnostný střeде,
neustálý boji,
nejde bez bolesti
k tomu středu projít!

Láska mě pudí
milovat věci milé,
a v té lásce je nenávist
k věcem nepřátelským!
Když milování a nenávidění
je v jednom srdci,
je z toho mnoho bojů,
nemohu ani pomyslet.

Lásku ten, kdo miluje,
touží mít,
zrodí-li se překážka,
je mu velkou nelibostí;
libost i nelibost
se sbíhají v jednom srdci,
jazyk nedokáže říct,
jak je těžké to snášet.

Naděje mě rozpálí,
že mám spásu,
hned přijde beznaděj
kvůli mému stavu;⁸²

*O mezzo virtuoso,
retenuťa bataglia,
non n'è senza travaglia
per lo mezzo passare!*

*L'amor che me 'n costregne
d'amar le cose amante
e nell'amore è ll'odio
de le cose blasmante!
Amare et enodiare
enn un coraio stante,
sòce bataglie tante,
no lo porri' estemare.*

*L'amor quello ched ama
disidera d'avere,
lo 'mpedemento nàscece,
èli gran desplacer;
placere e desplacer
enn un cor convegnire,
la lingua no 'l sa dire
quant'è pena a portare.*

*La speranza enflammame
d'aver salvazione,
'n estante èn' desparanza
de mea condizione;*

⁸² Tzn. stav porušenosti hříšného člověka po Adamově pádu.

naděje i beznaděj
jsou v téměř přibytku,
tak velký je to svár,
že to nejde vypovědět.

Dostanu odvahu
pohrdnout soužením a smrtí,
a hned je tu strach,
jenž vidí tvrdý pád;
bezpečí a strach
přebývají v stejném paláci,
kolik je těch obrátů,
kdo to může spočítat?

Jsem naplněn hněvem,
když vidím své chyby,
pokoj ukazuje a učí mne,
že jsem nakažen zlem;
pokojný i hněvivý
jsem vůči sobě samému,
velká věc je stát zpřímá,
nikam se neohýbat.

Radost mě objímá,
když okouším vytoužené,
avšak smutek mě sráží,
když je mi propůjčené vzato.
Smutek i radost
jsou pevně spojeny,
srdce se souží,
když má bydliť v tom sváru.

Ukážu-li bližnímu
svůj (hříšný) stav,
pohorším ho a zneklidním
špatným míněním;
skryji-li to, prodám se mu⁸³
a naruším svůj přibytok;
tomuto trýznění
nemohu uniknout.

*sperare e desperare
stare enn una masona
tant'è contenzione,
non lo porria narrare.*

*Iògneme un'audacia
de sprezzar pena e morte;
'n estant'è lo temore,
vede cadute forte;
escecurtà e temore
demorar 'nn una corte,
quanto ci à capavolte
chi lo porria estimare?*

*So' <a>preso d'iracundia,
vedenno 'l meo defetto,
la pace mustra e 'nsegname
ch'e' so' de mal enfetto;
pacificato e iroso
contra lo meo rispetto,
gran cosa è de star ritto,
a nulla parte plecare.*

*Lo delettare abbracciamme,
gustanno el disiato,
o' lo tristore abbatteme,
sottratto m'è 'l prestato;
tristare e delettare
'n e<o>d<e>m comitato,
lo cor passionato
en tal pugna à avetare.*

*Sed eo mustro a lo prossimo
la mea condezione,
scandalezolo e toblo
de mala oppenione;
s'e' i vo coperto, vénnoime
e turbo mea masona;
questa vessazione
no la pòzzo mucciare.*

Nelíbí se mi na bližním,
když žije nezřízeně,
a líbí se mi jeho bytí
dobré, od Boha stvořené;
zůstat od něho oproštěn⁸⁴
je velká moudrost,
srdce bývá zraněné
vášnivou láskou.

Nenávist k sobě samému
mě nutí trestat se,
uvážlivost (však) odporuje,
že nemám zhynout;
je mi odporné být k sobě dobrý.
Kdo kdy něco takového slyšel?
Jiná věc je trpět,
než slyšet o tom mluvit.

Líbí se mi postit se
a konat velké odříkání,
umrtvuji svého osla,
aby mi nekladl překážky;
líbí se mi být silný
a snášet velké utrpení,
neboť pokání spočívá
ve vytrvání.

Líbí se mi, když se pokořuji
a chodím špatně oblečen,
vzniká (však) pověst a dráždí mne,
zraněného marností;
kamkoliv se obrátím,
cítím se jí pronásledován.
Pomoz, Bože nekonečný,
kdo může uniknout?

*Desplacem'ennel prossimo
se viv'esciordenato,
e placeme el so essere
bono da Deo creato;
de star de lui ennoxio
grann'è filosofato,
lo cor è vulnerato
'n passionato adamare.*

*L'odio meo legame
a ddeverme ponire,
descrezione contrastali
ch'e' no 'n deia perire;
de farme bene ennodio,
or chi l'odio mai dire?
Altro è lo patere
che l'odirlo parlare.*

*Lo diunare placeme
e ffar granne astinenza
per macerar meo aseno,
che non me dia encrescenza;
e d'esser forte arplaceme,
ad portar la gravenza,
che sta la penetenza
nel so perseverare.*

*Lo desprezzare placeme
e de gir mal vestito,
la fama 'nsurg'e encalciamme,
de vanità firitto;
da quale parte vòlvome
parm'essarn'atuito;
adiuta, Deo enfenito,
e chi porrà escampare?*

⁸³ Když před ním ukryji pravdu o svém bytí, prodávám se mu, neboť se vzdávám spravedlivého pokoření, které pramení z upřímnosti.

⁸⁴ Zůstat od bližního „*ennoxio*“ (semilatinismus od *innoxius*: bezpečný, dosl. nevinný).

Modlitba mi zapovídá,
abych byl zaměstnán,
čas, abych ho neztrácel,
mě nutí být zaneprázdňen;
zde vidíte ten rozpor,
jenž má člověk v svém bytí!
Kdo to nezakusil,
nemůže si to představit.

Líbí se mi ticho,
nositel pokoje,⁸⁵
dobro od Boha mě zavazuje
a *ticho* mi bere;
přebývám mezi dvěma protiklady,
nevím, jak se bránit,
to, abych necítil rány,
zdá se mi (příliš) vysoko!

Soucit s bližním
žádá věci k pomoci,
(avšak) láska k chudobě
se hrozí to slyšet;
krajnosti je třeba
brát za neřestná,
projít však do středu
není dar k radování.

Urážka Boha mě nutí
milovat pomstu,⁸⁶
soucit s bližním
touží po odpuštění;
přebývám uvnitř nůžek,
obě ostří po mně touží,
zkrátím svou řeč
a v tomto místě skončím.

*Lo contemplare vetame
ch'e' non sia occupato,
lo tempo, a non pèrdirlo,
fame enfacennato;
or vedete lo prelio
c'â l'omo nel so stato!
A chi non l'à provato
no lo pò emagenare.*

*Placeme lo selenzio,
bàilo de la quite,
lo ben de Deo arégame
e tolleme el silete;
demoro enfra dui prelia,
non ce saccio scrimite,
a non sentir firite
alta cosa me pare!*

*La pietà de lo prossimo
vòl cose a suvvinire,
l'amor de povertate
li è ordo ad odire;
l'estremetate veiole
viziose a tenere,
per lo mezzo transire
non n'è don da iullare.*

*L'offensa de Deo legame
ad amar la vendetta,
la pietà de lo prossimo
la perdunanza affètta;
demoro enfra le forfece,
ciascun coltel m'affètta,
abrevio mea ditte,
en questo loco finire.*

POVERTAT'ENNAMORATA

LAUDA 47

Chudobo zamilovaná,
veliké je tvé panství!

Má je Francie a Anglie,
pod mořem mám velkou zemi.
Neděje se mi tam žádná válka,
tak ji držím v moci.

Má je země sasská,
má je země gaskoňská,
má je země burgundská
s celou Normandií.

Mé je království Teutonů,⁸⁷
mé je království Čechů,
Hybernie a zem Dáků,⁸⁸
Skotsko i Frísko.⁸⁹

Má je země toskánská
mé je údolí spoletské,
má je Marka ankonitá
s celou Slavonií.⁹⁰

Má je země sicilská,
Kalábrie a Apulie rovinná,
Kampánie a římská země
s celou rovinou lombardskou.⁹¹

Má je Sardinie a království Kypru,
Korsika i (království) krétské;
za mořem nekonečné národy,
o nichž (ani) nevím, kde jsou.

*Povertat'ennamorata,
grann'è la tua signoria!*

*Mea è Francia et Inghilterra,
enfra mare aio gran terra
(nulla sse me move guerra,
si lla tengo en me' bailia).*

*Mea à la terra de Sassogna,
mea è la terra de Vascogna,
mea è la terra de Borgogna
con tutta la Normannia.*

*Meo è 'l renno Teonicoro,
meo è lo renno Boemioro,
Ybernia e Dazioro
Scozia e Fressonia.*

*Mea è la terra de Toscana,
mea è la valle spoletana,
mea è la marca anconitana
con tutta la Sclavonia.*

*Mea è la terra ciciliana,
Calavria e Puglia plana,
Campagna e terra romana
con tutto el pian de Lombardia.*

*Mea è Sardigna e 'l renno i Cipri,
Corsica e quel de Criti,
de là de mar gent'enfinite,
ch'e' non so là 've se stia.*

⁸⁵ „Bàilo“ (také *bàlio* či *balio*), zajímavý výraz používaný v 13. století; vychází z latiny „*baiulus*“, nositel, nosič. V itaštině také znamenalo: 1) Oficiální představitel, vyslanec, zvláště vyslanec Benátské republiky v zemích Orientu. 2) Někdy ve smyslu soudce, nebo nositel znaku či praporce, odtud ve středověku ten, kdo nesl tíhu moci pro svého pána, jeho reprezentant.

⁸⁶ Když vidím urážku Boha způsobenou hříchem, zavazuje mě to, aby se mi líbilo potrestání.

⁸⁷ Teutoni, původně germánský kmen, později chápáno jako Němci.

⁸⁸ Irsko a dnešní Rumunsko.

⁸⁹ Frísko, území při Severním moři od ústí Rýna (u Rotterdamu v Nizozemsku) k ústí Vezery (u Brém v Německu).

⁹⁰ Slavonie, v Chorvatsku mezi řekami střední Sávou a dolní Drávou.

⁹¹ Pádská nížina.

Médové, Peršané, Elamité,
jakobité a nestoriáni,⁹²
Gruzínci a Etiopané,
Indie a Berbersko.⁹³

Země jsem dal k pracování
vasalům, k obdělávání;
plody vydávají z roku na rok,
taková je má šlechtnost.

Země, rostliny s jejich barvami,
stromy, plody (různých) chutí,
zvířata jsou mi jako služebníci,
všechna v mém vlastněni.

Vody, řeky, jezera a moře,
ryby, které v nich plavou,
vzduch, větry, ptáci létající,
všichni mi dělají pěvce.

Měsíc a slunce, nebe a hvězdy
mezi mými poklady nejsou kdoví čím;
nad nebesy jsou ti,
co drží mou melodii.

Protože Bůh má moji vůli,
vlastník (je) všeho, co chci,
má křídla mají tolik peří,
ze země do nebe mi netřeba cesty.

Neboť mé chtění je Bohu dáno,
vlastník (i já) jsem veškerých stavů,⁹⁴
v lásku k nim (jsem) proměněn,
zamilovaná šlechtnost.⁹⁵

*Medi, Persi et Elamiti,
Iacomini e Nestoriti,
Iurgiani et Etiopiti,
India e Barbaria.*

*Le terre ho date a lavoranno,
a li vassalli a coltivanno;
li frutt'arendo enn anno enn anno
tant'è la me' cortesia.*

*Terra, erbe con lor coluri,
arbori, frutti con sapuri,
bestie m'è en serveturi,
tutti en mea bevolcaria.*

*Acque, flumi, lachi e mare,
pesciatelli en lor notare,
aere, venti, ocel' volare,
tutti me fo giollaria.*

*Luna e sole, celo e stelle
'nfra me' tesaur' non so' chevelle;
de sopra celi se sto quelli
che tengo la mea melodia.*

*Po' che Deo à lo meo velle,
possessor d'onnechevelle,
le me' ale ò tante penne
de terra en celo non m'è via.*

*Poi 'l meo volere a Deo è dato,
possessor eo d'onn'estato;
en loro amor eo trasformato,
ennamorata cortesia.*

QUE FARAI, FRA IACOVONE?

LAUDA 53

Téměř v hořké parodii na laudu „Que farai, Pier da Morone“, Jacopone se obrací k sobě samému, neboť přichází zřejmě nejtěžší zkouška jeho života. Je exkomunikován a nachází se v podzemním žaláři, čelí nejvyššímu pokoření pro duši i tělo. Strasti, které musí snášet – navíc „prokletí“ exkomunikace – jsou hrozné. Hlad, zima, absolutní izolace, jeho cela, přiléhající k nějaké stoce, je plná kryš. Okovy na nohou ho nutí ke zvířecímu způsobu pohybu. Ale právě v tomto prostředí, tváří v tvář Bohu, Jacopone nachází svou pravou velikost. Ztratil pozemskou vážnost, je zbaven každého práva, ale není v něm ani stopy zoufalství či beznaděje. Františkánsky zde dochází k „dokonalé radosti“.

Hned na počátku laudy je zmiňovaná „hora Palestrina“, což je narážka obležení Palestriny, města nacházejícího se na malebném pahorku nedaleko Říma. Velkými odpůrci papeže Bonifáce VIII. byli kardinálové Jakob a Petr Colonnové. Nejprve sice podpořili jeho volbu i přes majetkové spory, které s ním měli v Kampánii. Avšak zklamání jeho autoritářským vystupováním se postavili na odpor jeho politice na Sicílii. Podle Langa (str. 73-79) se vzdálili z papežského dvora kvůli nevráživosti k Bonifácovi, neboť dal přednost rodu Anjou v Neapoli, kdežto oni drželi s domem Aragonským, ale hlavně že se papež ujal jejich příbuzných, které v majetkových záležitostech zkrátili.

Colonnové se spojili s těmi františkánskými spirituály, kteří popírali platnost abdikace Celestýna V., tzn. i volbu Bonifáce. Začali proti němu šířit mnohé drsné pomluvy (které zřejmě přejal Jacopone a některé vypočítává ve svém listě). V květnu 1297 dali zpusťovat konvoj, který přepravoval některé cennosti papežova majetku. Když papež tvrdě zasáhl a exkomunikoval je, svolali 10. května 1297 na zámku Lunghezza u Říma tajnou schůzi papežových nepřátel, na níž napsali otevřený protestní list proti Bonifácově volbě („Manifest z Lunghezze“). Prohlásili ho za nepravého papeže a zcela mu vypověděli poslušnost, dovolávali se svolání nového všeobecného koncilu, který by posoudil platnost volby a některé jeho skutky. List pak dali přibít na dveře různých kostelů, jeden exemplář dokonce položili na oltář sv. Petra. Na listině byl také podpis Jacoponeho.

Ve hněvu dal Bonifác zbořit v Římě palác odbojných Colonnů a zahrnul nepřátele klatbami. Poslal ozbrojené zástupy k útoku na jejich pevnosti včetně Palestriny. Mezitím možná Jacopone, zásadní odpůrce Bonifácova imperialismu, který snad žil už před vypuknutím odboje v palestrinském klášteře, přichystal „kalenou střelu své jedovaté satiry“ plnou záště: „Ó papeži Bonifáci, příliš sis zahrával se světem“. V textu jsou vypočítávány některé domnělé Bonifácovy delikty. Papež je také ve střední části básně nazýván Novým Luciferem sedícím na Petrově stolci, hanobitelem náboženství a tupitelem řádů, ale tato část je dnes považována za pozdější dodatek.

⁹² Kategorie nekatolických křesťanů: jakobité (Sýrie), nestoriáni (od Turecka po Mongolsko).

⁹³ Berbersko – SZ Afrika, pobřežní oblast od Maroka po Lýbii.

⁹⁴ Tj. vlastníkem každé kategorie bytí.

⁹⁵ Šlechtná moudrost diktovaná láskou. Závěrečné verše tvoří klíč k výkladu laudy.

*Palestrina vzdorovala dosti dlouho Bonifácově vojsku, Colonnové očekávali pomoc od evropských vládců, kterým už dříve poslali dokumentaci o předpokládaných přechínech Bonifáce. Až v září 1298, když pochopili, že v momentálním klimatu nemohou spoléhat na něčí zásah zvenčí, Quido da Montefeltro přiměl pevnost, aby se vzdala. S provazem kolem krku museli všichni Colonnové prosit papeže o milost. Pevnost byla srovnána se zemí, sutiny byly rozorané pluhem a posypané solí. Jacopone byl poté uvězněn. O Bonifácovi a Colonnech: JOHN N.D. KELLY, *Vite dei papi*, Casale Monferrato 1995², 356.*

Co uděláš, bratře Jacopone?
Přišel jsi k okamžiku zkoušky.⁹⁶

Byl jsi na hoře Palestrině,
rok a půl v disciplíně.⁹⁷
Místo, jež ti dalo neštěstí,
odtud jsi dostal vězení.

Obdarován dvorem v Římě,
takovou jsem z toho získal hodnost.⁹⁸
Každá pověst se zatemní,
takové z toho mám prokletí.⁹⁹

Vrátil jsem se s prebendou,
jež kapuci mi odňala.¹⁰⁰
Navěky uvězněný,
v řetězech jako lev.¹⁰¹

Vězení, jež je mi dáno:
dům podzemní,
kam latrina ústí,
nevzdává vůni vábivou.

*Que farai, fra' Iacovone?
Èi venuto al paragone.*

*Fusti al Monte Pellestrina,
anno e mezzo en disciplina;
loco pigliasti malina
dónne ài mo la presone.*

*Probendato en cort'í Roma,
tale n'ho redutta soma;
onne fama se 'n ci afuma,
tal n'aio 'mmaledèzzone.*

*So' arvenuto probendato,
ch'el capuccio m'è mozzato;
en perpetua encarcerato,
encatenato co' llione.*

*La presone che m'è data,
una casa sotterrata;
arèscece una privata,
non fa fragar de moscune.*

⁹⁶ „Èi venuto al paragone“: srov. stejný začátek laudy „Que farai, Pier da Morrone“. Znamená: přišel jsi k okamžiku zkoušky. „Paragone“ byl zkušební kámen, kterým se zkoumalo zlato.

⁹⁷ „V disciplíně“: tzn. „v pokání“; „rok a půl“ právě trvalo obležení pevnosti.

⁹⁸ Dosl. se ironicky mluví o „prebendě“ (tj. obročí, církevní příděl nějakých dober, spojený např. s vykonáváním nějakého úřadu), zde však myšlena exkomunikace.

⁹⁹ Tzn. „prokletí“ exkomunikace. Zmínka o pověsti bude rozvedena a zhodnocena v duchovních termínech: pozemská pověst nemá žádnou hodnotu.

¹⁰⁰ Další vysvětlení výhod prebendy, kterou vyzískal: jako exkomunikovanému mu byla odňata františkánská kapuce, atd.

¹⁰¹ Jako nebezpečného lva bylo třeba ho spoutat řetězy.

Nikdo se mnou nemůže mluvit.
Ten, co mi slouží, může to udělat,
ale ten musí přiznat,
o čem povídám.¹⁰²

Nosím pouta na jestřáby,
při mém pohybu znějí;
nový tanec může slyšet,
kdo je blíž mé komory.

Za chvíli, co jsem ulehl,
otáčím se na druhý bok,
na okovy narážím,
řetězcem omotaný.

Mám košík zavěšený,
aby naň krysy nedosáhly.
Pět chlebů dle mého zdání
může uschovat můj koš.

Ten koš je takto naplněn:
krajíce z dne prošlého,
cibule k dochucení,
vznešená mošna otrhance!

Když pak se nona zpívá,¹⁰³
má tabule je vystrojena,
každá kůrka shromážděna
k naplnění mého břichu.

Chod se mi nese,
do mé misky vložený;
sestoupí sem přes kladku,
piji a zalévám svůj měch.

Tolik chleba nakrájím,
kolik postačí prasátku,
tot' život muže strohého,
nového světce Hilariona.¹⁰⁴

*Null'omo me pò parlare;
chi me serve lo pò fare,
ma èli opporto <a> confessare
de la mea parlazione.*

*Porto iette de sparveri,
soneglianno nel meo gire;
nova danza ce pò odire
chi sta appresso mea stazzone.*

*Da po' ch'eo me so' colcato,
revòltome nell'altro lato;
nei ferri so' enciampagliato,
engavinato èl catenone.*

*Aio un canestrello appiso,
che da surci non sia offiso;
cinqui pane, al meo parviso,
pò tener lo meo cestone.*

*Lo ciston sì sta fornito:
fette de lo di transito,
la cepolla pro appetito
(nobel tasca de paltone!).*

*Poi che la non'è cantata,
la mea mensa aparecchiata;
onne crosta aradunata
per emplir meo stomacone.*

*Arécammese la cocina,
messa enn una mea catina;
poi c'arbassa la ruina,
bevo e 'nfonno meo pulmone.*

*Tanto pane ennante affétto
che ne stètterà un porchetto;
ecco vita d'om destretto,
novo santo Ylarione.*

¹⁰² Jde o absolutní izolaci. Jen služebník, který má na starosti ty nejzákladnější funkce, může s vězněm mluvit. Ale ten o tom musí referovat nadřízeným.

¹⁰³ „Nona“, tzn. hodinka z modlitby breviáře o třetí hodině odpolední.

¹⁰⁴ Hilarion – jeden z otců pouště známý svým přísným pokáním.

Jídlo je snědeno,
(jak ryba na pepři!)
i jablko dostávám,
zdá se jeseter na tácu.¹⁰⁵

Zatímco jím, z času na čas,
abych snesl velký chlad,
zvednu se a poklusávám,
dusám ložem podlahu.¹⁰⁶

Osm otčenášů je peníz
k zaplacení Bohu krčmáři,
vždyť nemám poklad jiný
k placení svého vele-dluhu.¹⁰⁷

Tak by měli být obdařeni
ti bratři, kteří přišli
na dvůr, po návratu rohatí,
kež by měli takovou krmi!

Kvůli takovému soustu
nevážili by onu cestu;
spěchají jak při nájezdu,
aby měli výhody.

Chudobo málo milovaná,
nemnozí se s tebou oženili,
když se nabídne biskupství,
učiní pro ně zřeknutí!

Je některý, kdo ztratí svět,
jiný ho opustí jako ve snu,
jiný ho z hloubi zažene;
různý je jejich stav:

kdo ho ztratí, je ztracen;
kdo ho opustí, želí toho;
Kdo ho zažene, znovu nabízen
je mu ošklivostí.

*La cucina manecata
(ecco pesce en peverata!),
una mela èmmece data,
e par taglier de sturione.*

*Mentr'e' magno, ad ura ad ura,
sostener granne fredura,
lèvome a l'ambiadura,
estampiendo el meo bancone.*

*Paternostri otto a ddenaro
a pagar Deo tavernaro,
ch'eo no n'αιο altro tesaro
a ppagar lo meo scottone.*

*Sì nne fusser providuti
li frate che so' venuti
en corte, per argir cornuti,
che n'avesser tal boccone!*

*Se nn'avesser cotal morso,
non farin cotal descurso;
en galdana curre el corso
per aver prelazione.*

*Povertate poco amata,
pochi t'anno desponsata,
se se porge ovescuvata,
che ne faccia arnunciasone!*

*Alcun è che perd'el mondo,
altri el larga como a sonno,
altri el caccia en profundo;
deversa n'è condizione:*

*chi lo perde, è perduto;
chi lo larga, ène pentuto;
chi lo caccia, erproferuto,
èli abomenazione.*

Jeden stojc má ho proti,
zbylí dva pomalu pomalu,
když hanba uhasne,
uvidíš, kdo stojí u sloupu!

Řád má tak škvíru,
vyjítí není bráněno;
jestli ten průchod bude zavřen,
zůstanou hledět k jeslím.

Mnoho jsem chodil a mluvil,
římskému dvoru podlézal,
že teď nakonec došel verdikt
o mé troufalosti.

Lež, lež v této kleci
jako prase k vykrmení!
Vánoce nenajdou toho,
kdo ze mě vezme kus špeku.

Prokletý bude výdělek
pro konvent, který jej vzal;
žádný užitek mu nevzejde
z mého zavření.

Dělejte, dělejte, co chcete,
bratři, co dolů chodíte,
neboť výdělek ztratíte,
žádná cena z uvěznění!

Vždyť mám velký kapitál,
jsem zvyklý snášet zlo,
a trest nepřeváží
proti mně šampionu.

Bojovník jako já je ozbrojen,
nenávisť k sobě zaštitěn;
nemůže být zraněn,
když má na krku štít.

Podivuhodná nenávisť k sobě,
nad každým trestem máš vládu,
nepřijmeš nic (jako) potupu,
hanba ti je vychválením.

*L'uno stanno li contende,
l'altri dui, arprende arprende;
se la vergogna se spénne,
vederai chi sta al passone!*

*L'Ordine si à un pertuso,
c'á l'oscir non n'è confuso;
se quel guado fusse arcluso,
staran fissi al magnadone.*

*Tanto so' gito parlanno,
cort'í Roma gir leccanno,
c'or è ionto alfin lo banno
de la mea prosonzione.*

*Iace, iace enn esta stia,
como porco d'e<n>grassia!
Lo Natal no 'n trovaria
chi de me live paccone.*

Maledicerà la spesa
lo convento che l'à presa;
nulla utilità n'è scesa
de la me' reclusionie.

*Fàite, fàite que volite,
frate, ché de sotto gite,
cà le spese ce perдите,
prezzo nullo de pesone!*

*C'αιο granne capetale,
ch'e' me sso' usato de male
e la pena non prevale
contra lo meo campione.*

*Lo meo campione è armato,
de me' odio è scudato;
non pò esser vulnerato
mentre a collo à lo scudone.*

*O amirabele odio meo,
d'onne pena à' signorio,
non recipi nullo eniurio,
vergogna t'è essaltazione.*

¹⁰⁵ Jablko představuje luxus, který Jacoponovi připadá jako vybraný pokrm z jesetera.

¹⁰⁶ Jako koně udusávají podlahu své stáje, tak Jacopone vyvolává pohyby nohou svého lůžka, které tím udusávají podlahu pod sebou.

¹⁰⁷ Jacopone nemá kvůli exkomunikaci pro Boha jiný poklad na placení svého velkého „dluhu“ (je užito zesilující slovo k obyčejnému „scotto“) než nekonečnou sérii otčenášů.

Žádný tu není nepřitelem,
kdokoliv je pak přítel,
jen já jsem si ničemný
proti svému spasení.

Tento trest, jenž je mi dán,
jsem miloval už třicet let,
(a) nyní nadešel den
tohoto potěšení.

Není to pro mě nový řád,
vždyť znovu mám kapuci dlouhou,
již po celých deset let
nosil jsem jako *terciář*.

Tam jsem dostal základy
k hanbě a vysmívání
(hanba je jako vítr
z měchu chlapce).

Ten šik je rozprašen,
hanba je pošlapána;
Jacopone svůj doprovod
vede do pole s korouhví.

Ten šik je donucen k útěku,
ať přijde jiný na pomoc;
a i když jiný nepřispěchá,
zůstane čekat u stanu (velitele).

Pověsti má, svěřuji tě
oslovi, jenž jde a hýká;
tvé místo je za ocasem,
a to buď tvou odměnou.

Liste můj, jdi vydat zprávu,
Jacopone vězeň posílá tě
na dvůr v Římě, ať se šíří
do kmenů, jazyků a národů:

„V Todi ležím pod zem vržen,
na věky uvězněn.
Získal jsem na dvoře římském
tak velké dobrodiní!“

*Nulla sse trova nimico,
onnechivell'è per amico,
eo solo me sso' l'inico
cuntra mea salvazione.*

*Questa pena che mm'è data,
lettrent'agn'à ch'e' l'aio amata;
or è ionta la iornata
d'esta consolazione.*

*Questo non m'è orden novo,
ch'el capuccio longo arprovo,
c'agni dec'entegri artrovo
ch'eo 'l portai gir bezoccone.*

*Loco fici el fondamento
a virgogn'e schergnemento
(le vergogne so' co' vento
de vesica de garzone).*

*Questa schera è sbarattata,
la vergogna è conculcata;
Iacovon la sua mainata
curr'el campo a confalone.*

*Questa schera mess'è 'n fuga,
vegna l'altra che soccurga;
se né ll'altra no n'ensurga,
e anco atenne a paviglione.*

*Fama mea, t'aracommano
al somier che va raianno;
po' la coda sia 'l tuo stanno
e quel te sia per guigliardone.*

*Carta mea, va' mitti banna,
Iacovon preson te manna
en cort'i Roma, che sse spanna
en tribù lengua e nazione.*

*'En Todo iaccio sotterrato,
en perpetua encarcerato.
En cort'i Roma ho guadagnato
si bon beneficione!*

O NOVO CANTO, C'ÀI MORTO EL PLANTO

LAUDA 64

Slavná lauda, první o Kristově Vtělení, je vlastně jakousi parafrází textu Lukášova evangelia Lk 2,8-20. Nakažlivé téma zpěvu a úžasu! Ale lauda se jen velmi těžko překládá, zvláště kvůli hudební symbolice a terminologii.

Ó nová písni,
jež zabila jsi pláč
člověka nemocného!

Nad vysoké „f“,¹⁰⁸
napadá mě představa,
ta píseň se klade
a do hlubokého „f“
líbezně sestupuje,
jímž opěvuje Slovo.
Takové sestoupení¹⁰⁹
nebylo ještě viděno,
tak krásně laděné.

Zpěváky
jásajícími,
kteří drží chór,
jsou svatí andělé,
co zpívají tak sladce
u útulku
před novorozenětem,
neboť božské Slovo
zde vidí vtělené!

Je slyšet zpěv:
„Sláva na výstotech
nejvyššímu Bohu!
A na zemi pokoj,

*O novo canto,
c'ai morto el planto
de l'omo enfermato!*

*Sopr'el 'fa' acuto
me pare en paruto
tal canto se pona
e nel 'fa' grave
descenda suave,
ché el Verbo resòna.
Cotal desciso
non fo ancor viso
sì ben concordato.*

*Li cantaturi
iubilaturi
che tengo lo coro,
so' l'angeli santi,
che fo dolci canti
al diversoro,
denant'el fantino,
ch'el Verbo divino
ce veio encarnato!*

*Audito un canto:
'Gloria enn alto,
a l'altissimo Deo!
E pace en terra,*

¹⁰⁸ Termíny k tónům („Fa acuto“, „Fa grave“) vycházejí z mešní stupnice, jak ji používal Guido z Arezza (+1050), vynálezce moderní hudební notace používající notovou osnovu, která nahradila neumatickou notaci.

¹⁰⁹ Myšlen zřejmě jak pokles v notách, tak sestoupení, ponížení Božího Syna, který se stal člověkem.

neboť válka je skončena
i všechno zlé;
proto chvalte
a velebte
Krista úcty hodného!¹⁰

Na beránčím listu¹¹⁰
božskou notaci
vidí napsánu,
tam je naše píseň,
přímá i lomená,¹¹¹
tomu, kdo pozorně se dívá.
A Bůh je skladatelem,
jenž rozevřel ruku¹¹²
a tu píseň učil!

Tam je opěvována
(tím, kdo je jí dobře oděn)
pevná **víra**,¹¹³
božství
v jeho majestátu
zde vidí vtělené,
odtud vychází **naděje**,
jež dává radost
srdci, jež je pozvednuto.

Píseň **lásky**
zde najde vždy,
kdo sem umí vejít;
Bohu se připodobní
a naučí se pravidlu,¹¹⁴
správně po Něm toužit;
se Serafínem
stane se božským,
zapáleným **láskou**.

*ch'è 'strutta la guerra
et onne reo;
unde laudate
et benedicate
Cristo adorato!'*

*En carta ainina
la nota devina
veio c'è scripta,
là v'è el nostro canto
ritto e renfranto
a chi ben ci affitta;
e Deo è lo scrivano,
c'à operta la mano,
ch'el canto à insegnato!*

*Loco se canta
(chi ben se nne amanta)
fede formata;
divinitate
en sua maiestate
ce vede incarnata
là und'esce speranza,
che dà baldanza
al cor ch'è levato.*

*Canto d'amore
ce trova a tutture
a chi ce sa entrare;
con Deo se conforma
e <'m>prende la norma
de ben Lo disiare;
co' Serafíno
deventa divino,
d'amore enflammato.*

První nokturno¹¹⁵
je dáno sboru¹¹⁶
umučených.
Štěpán je první,
kdo zpívá nejvýše
se svým doprovodem;
on položil život,
do Krista ho zasadil,
je květem, jenž dá plod.

Druhé (nokturno)
je dáno lidu
vynavačů.
Evangelista
přišel se svým hlasem,
který chóry zdobí,
neboť žádný člověk zpěvem
neletěl tak vysoko,
tak čistě vyladěným.

Třetí (nokturno)
neviňátkům,
jak se mi zdá, je dáno,
že Chlapečkovi
v každé době
dělají doprovod:
„Tebe, Bože, chválíme,
hlasem zpíváme,
že Kristus se dnes narodil!“

*El primo notturno
è dato a lo sturno
de martirizzati;
Stefano è el primo,
che canta sollimo
con soi acompagnati,
che posta a la vita,
en Cristo l'ò insita
ch'è flor de granato.*

*El secondo sequente
è dato a la gente
de confessori;
lo vagnelista
la lengua ci à mista,
c'adorna li cori,
ché null'om con canto
volò tanto ad alto
sì ben consonato.*

*El terzo sequente
a li 'nnocente
me par che sse dia,
che co 'l Garzone
a onne stasone
so' en sua compagnia:
'A tte, Deo, laudamo,
con voce cantamo,
ché Cristo oggi è nato!'*

¹¹⁰ „En carta ainina“ – dosl. „na beránčím papíru“, tedy pergameni.

¹¹¹ Termíny křesťanského liturgického zpěvu: „cantus directus“ a „cantus fractus“ (zpěv lomený). Možná má zde tato dvojice i druhý význam: přímý, směřovaný k Bohu, lomený, směřovaný k člověku.

¹¹² Srov. „Dlaň má otevřenou pro utištěného a ruce vztahuje k ubožáku“ (Přisl 31,20).

¹¹³ Postupně jsou zmíněny všechny tři božské ctnosti, víra, naděje a láska.

¹¹⁴ Zde zřejmě myšlena norma, pravidlo nejen správné touhy, ale i správného zpěvu.

¹¹⁵ Tato část je rozdělena do tří nokturen. Nokturno v tomto smyslu je noční část modlitby breviáře, při níž se zpívají hymnus, žalmy a čtení. Při oficii v noci Narození Krista byla právě tři nokturna.

¹¹⁶ „Sturno“ je doslova šik, zástup, ale zde je to opět středověký technický termín, lat. „sturnus“, proto je zde přeložen jako sbor.

Ó hříšníci,¹¹⁷
kteří špatným pánům
jste sloužili,
pojd'te zpívat,
že Bůh může najít člověka,
že se zjevil na zemi
v podobě chlapce.
A drží ho jako vězně,
kdo po něm toužil.

Lidé zbloudilí,
kteří jste povoláni
k pokání,
jež veškerý poklesk
vám odnímá ze srdce
a dává pochopení
pravdy,
ze slitování
k tomu, kdo se pokoří,

lidé spravedliví,
kdo jste dobré vůle,
pojd'te zpívat,
že jste pozváni,
od Boha povoláni
oslavovat
v nebeském království,
jež naplňuje každé radování,
po němž srdce toužilo.

*O peccaturi,
c'á mali signuri
avete servuto,
venite a ccantare,
ché Deo pò om trovare,
ch'en terra è apparuto
en forma <i> garzone,
e tello en presone
chi ll'à disiato.*

*Omeni errati,
che site vocati
a ppenetenza,
la quale onne errore
vo tolle de core
e dà entelligenza
de veretate
per pietate
a chi è umiliato;*

*omeni iusti,
che site endusti,
venite a ccantare,
ché sit' envitati,
da Deo vocati,
a gloriare
ad renno celesto,
che comple onne festo
ch'el core à bramato.*

LO PASTOR PER MEO PECCATO POSTO M'À FOR DE L'OVILE LAUDA 67

Pastýř pro můj hřích
postavil mne mimo ovčinec;
nepomáhá mi bečení do hůry,
aby mě přijal nazpět branou.

Ó pastýři, copak neslyšíš
to mé hlasité bečení,
abys ze mě sňal rozsudek
své exkomunikace?

Být stále uvězněn,
jestli tento trest nestačí,
můžeš zasáhnout jiným kopím,
jak se zlíbí tvému stolci.

Dlouhou dobu jsem volal,
ještě jsem nebyl uslyšen;
napsal jsem do své knížky,
nebyl jsem v tom vyslyšen;

ať stále nemusím tlouci,
aby mi bylo otevřeno!
Není tedy mou vinou,
že znovu nevejdu do svého pelíšku¹¹⁸

Jako slepec, jenž volal,
okolostojícími byl odháněn,
(ještě) větším hlasem vyrážel:
Smiluj se, Bože, nad slepcem!

Co žádáš, aby ti bylo dáno?
Mistře, ať opět vidím světlo,
abych mohl zpívat hlasitě
ono dětské hosana!

*Lo pastor per meo peccato
posto m'à for de l'ovile;
non me iova alto balato,
che m'armetta per lo ostile.*

*O pastor, co' non t'esvigi
a questo alto meo balato,
che 'n me tragi de sentenza
de lo tuo scommunicato?*

*De star sempre empresonato,
se esta pena non ce basta,
pòi firire cun altr'asta,
como place al tuo sedile.*

*Longo tempo aio clamato,
ancora non fui audito;
scripsite nel meo libello,
de quel non fui exaudito;*

*ch'eo non stia sempre ammanito
a toccar che me sia operto!
No n'arman per meo defetto
ch'e' n'arentri èl meo cubile.*

*Como el ceco che clamava,
de passanti era sprobrato,
maior' voce isso iettava:
"Miserere, Deo, al cecato!";*

*"Que ademandi che ssia dato?";
"Messer, ch'eo reveia luce,
ch'eo pòzza cantare ad voce
quello osanna puerile!"*

¹¹⁷ Po popisu trojího nokturna se lauda završuje vybidkou trojí skupině lidí ke zpívání chval: hříšníkům, zbloudilým a spravedlivým.

¹¹⁸ Dosl. „do svého doupěte, skrýše“, myslí se tím františkánský řád.

Služebník setníkův,
ochrnutý v mukách,
nejsem hoden, aby v můj dům
sestoupila tvá postava;

stačí mi i jen písemnost,
jež by mi řekla: „Absolvován“,
ať tvůj výrok je mi dekretem,
který mě vytáhne ven z vepřína.

Nehybný ležím u rybníka,
u podloubí Salamounova:¹¹⁹
velké pohyby udělala voda
v mnohém odpuštění.¹²⁰

Už prošlo to období!
Čekám, až mi bude řečeno,
ať se zvednu a vezmu lůžko
a vrátím se do svého domova!

Jako páchnoucí nemocný,
vyhnán jsem od zdravých,
ve svatyni ani u stolu
se zdravým člověkem nejím chléb.

Prosím, aby tvůj hlas zazpíval
a tak mi řekl svatou vůlí:
„Ať je očištěna tvá toliká
nemoc nezdravá!“

Jsem sužován zlým duchem,
němým, hluchým jsem se stal;
má nemoc vyžaduje,
abych byl v momentu vyléčen,

aby zlý duch prchnul
a sluch se mi vrátil,
aby se rozvázal můj jazyk,
jenž svázán byl oním „Mlč“.

Servo de Centorione
paralitico en tortura
*non so' degno ch'en mea casa
si descenda tua figura;*

*bastame pur la scriptura
che 'n me sia detto: "Absolveto",
ché 'l tuo detto m'è decreto,
che me trâ for del porcile.*

*Trappo iaccio a la piscina,
al portico de Salamone:
grande moti à fatto l'acqua
en tanta perdonazione.*

*È passata la stasone!
Prèstolo che me sia detto
ch'eo me levi e tola el letto
e retorni al meo casile!*

*Co' malsano putulente,
deiettato so' da sani,
né en santo né a mensa
con om san non magno pane.*

*Peto che tua voce cani
e si me diche en voglia santa:
"Sia mundata la tua tanta
enfermitate malsanile!"*

*So' vexato dal demono,
muto sordo diventato;
la mea enfermitate pete
ch'enn un ponto sia el curato,*

*che, demonio fugato,
e l'audito me sse renda
e sia sciolta la mea lingua,
che legata fo con 'Sile'.*

Dívka, jež leží mrtvá
v domě představeného synagogy
mnohem hůř na tom má duše,
tak tvrdou smrtí zmirám.

„ať na mě vloží ruku, prosím,
a tak mě vrátí svatému Františku,
ať on mě opět vezme ke stolu,
abych dostával svůj pokrm.“

Poslán jsem do pekla
a už jsem došel k bráně;
má matka řehole
mě oplakává se svou družinou;

sluší se slyšet mocný hlas,
jenž mi řekne: „Starý, vstaň!“,
ať se ve zpěv vrátí pláč,
který se koná pro starce.

Jako Lazar v podzemí
čtyřletě ve velkém zápachu,
Marie zde nebyla ani Marta,
aby prosila mého Pána;

můžete to udělat ke své cti,
že mi řeknete: „Pojď ven!“;
velkým hlasem váženým,
bud' navrácen ke svým synům.

Lék je mi ukázán
a je mi řečeno, že může prospět;
toho, jenž je ode mě daleko,
nemůžu o to žádat.¹²¹

Píšu mu ve svém textu,
ať mi prokáže pomoc,
aby (mi) ten lék byl dán
ústý bratra Gentileho.

*La puella che sta morta
en casa del sinagogo,
molto peio sta mea alma,
de si dura morte mogo;*

*che <'n> me porge la man rogo
e si me rende a san Francesco,
ch'isso me remetta al desco,
ch'eo receva el meo pastile.*

*Deputato so' èll'onferno
e so' ionto ià a la porta;
la mea matre religione
fa gran planto con sua scorta;*

*l'alta voce a odire oportu,
che me dica: "Vecchio, surge!",
ch'en cantare torni el luge
che è fatto del sinile.*

*Como Lazaro sotterrato
quadriduano en gran fetore,
né Maria ce fo né Marta,
che pregasse el meo Signore;*

*pòlse far per suo onore
che me dica: "Veni fora!";
per l'alta voce decora
sia remesso a star co filí.*

*Uno empiasto m'è insegnato
e ditto m'è che pò iovare,
quel che ll'à en' me da longa,
no lil' pòzzo ademandare.*

*Scrivoli nel meo dittare
che me deia fare adiuto,
che lo 'mpiasto sia compiuto
per la lingua de fra' Gentile.*

¹¹⁹ Srov. Jan 5,2-9.

¹²⁰ Odkaz na první svatý Jubilejný rok 1300, čas odpuštění.

¹²¹ Papež je daleko, Jacopone ho nemůže požádat o přímou absoliaci od exkomunikace.

OI DOLZE AMORE

LAUDA 69

Verše postavené tentokrát na myšlence lásky jako smrti v Bohu, tzn. jako v Tom, který dokázal zemřít z lásky k lidem, v Kristu. E. Pasquini si všímá, že jako slovo Kristus v Dantově Božské komedii, tak zde slovo Lásky se může rýmovat pouze samo se sebou. Je skutečně klíčovým termínem textu a každá sloka jím také končí, téměř vždy ve spojení se slovesem v pasivním tvaru (probodené, zapsán, utopen, objat, ozdobená...). Zde je uvedena krátká verze Laudy, neboť u delší verze není jisté, zda text navíc pochází od Jacoponeho.

Ó sladká Lásko,

jež jsi přivedla na smrt lásku,
v tvé náruči umřít chci, Lásko!

Lásko, proč's vedla
svého miláčka
na tak krutou smrt,
proč jsi to udělala,
a nechtěla jsi,
abych musel zemřít já?
Nešetři mě,
nechci trpět tím,
že nezemřu objat Láskou.

Když jsi neušetřila
Toho, jež jsi tak milovala,
proč chceš ušetřit mě?
To je znamení, že mě miluješ:
chytiš mě na udici
jako rybu, co nemůže uniknout.
A neušetři mě,
neboť mi je láskou¹²²
zemřít utopen v Lásce.

*Oi dolze Amore,
c'ài morto l'amore,
pregote che m'occide d'Amore!*

*Amor c'ài menato
lo tuo innamorato
a ccusi forte morire,
pro que 'l facisti
che non volisti
ch'eo devesse perire?
No 'l me parcire,
non voglio soffrire
ch'eo non moga abbracciato d'Amore.*

*Se non perdonasti
en Quel che si amasti,
como a me vol' perdonare?
Signo è, se m'ami,
che tu mme ce ennami
co' pesce che non pò scampare.
E non perdonare,
cà el m'è enn amare,
ch'eo moga annegato enn Amore.*

Láska je pověšena,
Kříž ji polapil
a nenechá ji odejít;
spěšně tam běžím
a k němu se přimykám,
ať nemohu být ztracen;
neboť útěk
je pro mě zatracení,
vždyť nebyl bych zapsán v Lásce.¹²³

Ó Kříži, na tebe se věším
a k tobě se přibíjím,
abych umíraje okusil Život!¹²⁴
Neboť tys byl ozdoben
medovou Smrtí;
a já nešťastník jsem tě neokusil!
Ó duše tak smělá,
že toužíš být jím zraněná,
a proto tvé srdce je probodené Láskou.

Jdu tam a běžím,
a přitom čtu v Kříži
a ze zakrvácené Knihy na něm;
neboť tento spis
mě dělá učeným
v přirozených vědách i v teologii.
Ó Kniho zapečetěná,
psaná uvnitř zlatými písmeny,
celá jsi rozkvetlá Láskou!

Nezemřu-li,
nedosáhnu přistavu;
a proto žádám smrt.
Znakem, že ji mám,
je, že nezemřu
a budu žít na tvém dvoře.
Ó Smrti silná,¹²⁵
neokusíš smrti,

*L'Amore sta appiso,
la Croce l'à preso
e non lo larga partire,
vocce currendo
e mo mme cci apendo,
ched eo non pòzza esmarrire,
cà lo fogire
fariame sparire
ch'eo non foria scripto enn Amore.*

*O Croce, eo m'apicco
e a tténe m'aficco,
ch'eo gusti morendo la Vita!
Cà tu n'è' adornata
de Morte melata,
tristo, ch'eo non t'áio sentita!
O alma sì ardita
d'aver so fírta,
che 'n more accorata d'Amore!*

*Vocce currendo,
en Croce legendo,
ennel Liver che c'è ensanguenato,
cà issa scriptura
me fa en natura
e 'n filosofia conventato.
O Libro signato,
che dentro è' 'nnaurato,
ch'è' tutto florito d'Amore!*

*S'e' non so' morto,
non giraio a pporto,
ergo ademando la morte.
Signo è, s'eo l'áio,
ch'eo non morraio
e vivaraio en tua corte.
O Morte forte,
non sente morte,*

¹²³ Utéci kříži by pro Jacoponeho znamenalo ztratit své místo mezi těmi, kdo jsou zamilovanými do Krista. Podle Pasquiniho je zde narážka na Zj 21,27: „ti, kdo jsou zapsáni v Beránkově knize života“.

¹²⁴ Křesťanský paradox smrti jako života se teď bude v textu systematicky vracet.

¹²⁵ Zřejmě narážka na Pís 8,6: „Silná jako smrt je láska...“

¹²² Tzn. „neboť vroucně toužím“.

neboť jsi zabita v Lásce.

Ó Lásko Beránkova,¹²⁶
větší než obrovské moře,
kdo může o tobě mluvit?
Ten, kdo v něm ponořen
skrz naskrz
a neví, kde vlastně je.¹²⁷
A bláznovství
je pro něj přímá cesta,
jde, poblázněn Láskou.

ché sta' occisa enn Amore.

*O Amor d'Agno,
maiur che mar magno,
e chi de te dir porria?
A chi c'è anegato
de sotto e da lato
e non sa là 've se sia,
e la pazzia
li par ritta via
de gire empacito d'Amore.*

DONNA DE PARADISO

LAUDA 70

„Paní z Ráje,
tvůj synek je lapený,
Ježíš Kristus blažený.

Poběž a pohleď, paní,
lidé ho bijí a haní;
k zabití, myslím, že strání,
tak je zbičováný.“

„Jak je to ale možné,
nespáchal přece nic špatné;
Kristus, doufání mé,
že je polapený?“

„Je totiž zrazen, Maria,
Jidáš ho (mocným) prodává,
třicet stříbrných z toho má,
velký kšeft uzavřený.“

„Potěš, ó Magdaleno,
neštěstím zavalenou!
dítě je odváděno,
skutek to zvěstovaný.“

„Pospěš a pomoz, paní,
tvůj syn je v poplívání,
lidé mu šaty mění,¹²⁸
Pilátovi je daný.“

„Nedej mi syna, Piláte,
mučit, jak zvykle děláte,
dokázat nech mi, žádám tě,
krivě je obviněný.“

*„Donna de Paradiso,
lo tuo figliolo è preso
Iesù Cristo beato.*

*Accurre, donna e vide
che la gente l'allide;
credo che lo s'occide,
tanto l'ò flagellato“.*

*„Como essere porria,
che non fece follia,
Cristo, la spene mia,
om l'avesse pigliato?“.*

*„Madonna, ello è traduto,
Iuda si ll'à venduto;
trenta denar' n'à auto,
fatto n'à gran mercato“.*

*„Soccurri, Madalena,
ionta m'è adosso piena!
Cristo figlio se mena,
como è annunziato“.*

*„Soccorre, donna, adiuta,
cà 'l tuo figlio se sputa
e la gente lo muta;
òlo dato a Pilato“.*

*„O Pilato, non fare
el figlio meo tormentare,
ch'eo te pòzzo mustrare
como a ttorto è accusato“.*

¹²⁶ O Beránkovi viz pozn. 32.

¹²⁷ Autor se zde vrací k obrazům na mořské téma jako ve druhé strofě. Je to poetická forma pro vyjádření mystického žáru.

¹²⁸ Výraz „la gente lo muta“ („lidé ho mění“) je vykládán různě: „lidé ho mění - přemíst'ují“ od Kaifáše k Pilátovi (srov. Jan 18,28), případně „lidé ho vyměňují“ za Barabáše (Jan 18,40), nejpravděpodobnější se nám však zdá „lidé mu šaty mění“ (Mt 27,28), protože u Matouše následuje ve popisu plívání a bití od vojáků (Mt 27,30).

„Ukřižuj!“ lid jen volá dál.
„Člověk, který se dělá král,
ten o náš zákon málo dbal,
senátu protičeří.“

„Prosím, srozumění mějte,
na mou bolest pomýšlejte
názor ještě změnit chtějte,
váš úmysl daný.“

„Vyved'te ven zločince,
ať je má za komplice,
z trní korunu nosit chce,
králem byl nazývaný!“

„Ó synu, synu, milý jen,
synu, láskyplná lilie!¹²⁹
Synu, kdo útěchu vylije
do srdce skleslého trápením?

Synu, jenž hravé oči máš,
synu, proč neodpovídáš?
Synu, proč se (ted') ukrýváš
před prsem, jímž's byl kojený?“¹³⁰

„Na kříž, Maria, pohled' jen,
jenž je mu lidmi přinášen,
na něm jak světlo zavěšen
musí být *vyvýšeny*“.¹³¹

„Ó kříži, co ted' učiníš?
Takto mi syna odvádíš?
Co mu za vinu přisoudíš?
Hříchem je nedotčený.“

“*Crucifige, crucifige!*
Omo che se fa rege,
secondo nostra lege
contradice al senato”.

“*Prego che mm'entennate,*
nel meo dolor pensate!
Forsa mo vo mutate
de que avete pensato”.

“*Traian for li latruni,*
che sian soi compagnuni;
de spine s'encoroni,
ché rege ss'è clamato!”.

“*O figlio, figlio, figlio,*
figlio, amoroso giglio!
Figlio, chi dà consiglio
al cor me' angustiato?”

Figlio occhi iocundi,
figlio, co' non respundi?
Figlio, perché t'ascundi
al petto o' si lattato?”.

“*Madonna, ecco la croce,*
che la gente l'aduce,
ove la vera luce
déi essere levato”.

“*O croce, e que farai?*
El figlio meo torrai?
E que ci aponerai,
che no n'è en sé peccato?”.

„Přispěchej, plná bolesti,¹³²
tvůj syn je svlákán v rychlosti,
lidé snad vskutku žádostí,
aby byl umučený.“

„Jestli mu vezmete šacení,
dopřejte mi chvíli hledění,
na jeho krutá zranění,
celý je zkrvavený.“

„Paní, ruku mu vzali
a na kříž položili,
hřebem ji prorazili,
velmi je zatlučený.“

Druhá ruka je brána,
na kříž natahována,
bolest rozpalovaná
narůstá do své ceny.

Paní, nohy mu berou,
přibíjejí na dřevo,
co kloubů otevřeno,
všechny jsou vykloubeny.“¹³³

„A já začínám své truchlení,
synu, mé potěšení,
kdo mi tě vzal k usmrcení,
synu můj přemilžený?“

Lépe by udělali,
kdyby mi srdce rvali,
než když jej na kříž dali,
kde visí ztrýzněný!“

“*Soccurri, plena de doglia,*
cà 'l tuo figliol se spoglia;
la gente par che voglia
che sia martirizzato”.

“*Se i tollit'el vestire,*
lassateme vedere,
com'en crudel firire
tutto l'ò ensanguenato”.

“*Donna, la man li è presa,*
ennella croc'è stesa;
con un bollon l'ò fesa,
tanto lo 'n cci ò ficcato”.

L'altra mano se prende,
ennella croce se stende
e lo dolor s'accende,
ch'è plu multipicato”.

Donna, li pè se prènno
e clavellanse al lenno;
onne iontur'aprenno,
tutto l'ò sdenodato”.

“*Et eo comenzo el corrotto;*
figlio, lo meo deporto,
figlio, chi me tt'è morto,
figlio meo dilicato?”

Meglio aviriano fatto
ch'el cor m'avesser tratto,
ch'ennella croce è tratto,
stace desciliato!”.

¹²⁹ V této a následující sloce je vyjádřena intenzita mateřské lásky opakováním slova *synu*, doprovázeným obrazem „beznadějně sladkosti“ (Pazzaglia).

¹³⁰ Pazzaglia uvádí velmi hezký výklad: „Celé je to dramatem. Ztýraný a zkrvavený syn prochází kolem a odvrací svůj pohled od matky, jejíž bolest je pro něj novým a ještě drsnějším utrpením. Chtěla by mu hledět do očí, trpět s ním, jako by byli jedinou osobou.“

¹³¹ Jan ukazuje Marii novou souvislost Kristova utrpení. Jeho bolest mu nezabraňuje dát události správný teologický výklad: Kristus je *pravé světlo*, které musí být *vyvýšeny* (naschvál je zde dán přídatnému jménu mužský rod, aby to korespondovalo s Kristovou osobou!) pro spásu lidí. Tento obraz vychází z Janova evangelia 3,14 a zvláště 12,32 („Až budu *vyvýšeny* ze země, potáhnu všechny k sobě“), u Izaiáše 52,13 nacházíme předobraz.

¹³² Maria je nyní „plná bolesti“ podobně jako její Syn, o němž prorokoval Izaiáš, že bude „muž bolesti“ (Iz 52,3).

¹³³ Matka není ušetřena ničeho z tohoto strašného představení, takže se tím účastní na utrpení Kristově. Společně s ní také my, nezapomeňme, že laudy jsou především modlitbami.

„K čemu jsi přišla, mamí?¹³⁴
Smrtnou ránu dáš mi,
tvé slzy zabíjí samy,
pláč je tak bolestný.“¹³⁵

„Synu, vždyť důvod nemám-li,
synu, můj otče, manželí!¹³⁶
Synu, kdo tě tak ztýrali?
Synu, kým jsi svlečený?“

„Proč se tím trápíš, mamí?
Chci, abys zůstala tady,
mým druhům v službě dání,
ve světě získaným.“

„To, synu, neříkej, prosím!
Já zemřít s tebou tu toužím,
nechci pryč, zůstat zde musím,
dokud mi vyjde dech poslední.“

Ať hrob tu máme spojeni,
syn mámy v tmavém odění,¹³⁷
jsou spolu v jednom trápení
matka, syn zadušený!“

„Mami se srdcem bolavým,
právě teď kladu k rukám tvým
Jana, jenž je mnou vybraným,
ať je tvým synem zvaný.“

Jane, ta je mou matkou,
přijmi ji k sobě s láskou,
jednej s ní s velikou úctou,
s tím srdcem probodaným.“

“*O mamma, o' n'èi venuta?
Mortal me dà' feruta,
cà 'l tuo plagner me stuta,
ché 'l veio si afferato'.*“

“*Figlio, ch'eo m' aio anvito,
figlio, pat'e mmarito!
Figlio, chi tt'à firitto?
Figlio, chi tt'à spogliato?'.*“

“*Mamma, perché te lagni?
Voglio che tu remagni,
che serve mei compagni,
ch'èl mondo aio aquistato'.*“

“*Figlio, questo non dire!
Voglio teco morire,
non me voglio partire
fin che mo 'n m'esc' el fiato.*“

*C'una aiàn sepultura,
figlio de mamma scura,
trovarse en afrantura
mat'e figlio affocato!'.*

“*Mamma col core afflitto,
entro 'n le man' te metto
de Ioanni, meo eletto;
sia to figlio appellato.*“

*Ioanni, èsto mea mate:
tollila en caritate,
àginne pietate,
cà 'l core si à furato'.*

„Synu, duše ti vyšla,
synu opuštěné,
synu vystrašené,
synu otrávený.“¹³⁸

Synu bílý a ruměný,¹³⁹
synu, není ti podobný,
kdo mi teď bude pomocný?
Nechal's mě v opuštění!

Synu bílý a plavý,¹⁴⁰
synu v úsměvu hravý,
pročpak jsi světem dravým,
synu, tak pohrdaný?

Synu sladký a líbezný,
synu té s srdcem bolestným,
synu, lidským trýzněním
zle zacházený.

Jane, synu můj nový,
je mrtev tvůj bratr
Teď cítím bodec vnikající,
který byl prorokovaný.¹⁴¹

Ať syn i matka zemřou
týravou smrtí stejnou,
v jednom se objetí sejdou
matka, syn pověšený!¹⁴²

“*Figlio, l'alma t'è 'scita,
figlio de la smarrita,
figlio de la sparita,
figlio attossecato!*“

*Figlio bianco e vermiglio,
figlio senza simiglio,
figlio, e a ccui m'apiglio?
Figlio, pur m'ài lassato!*

*Figlio bianco e biondo,
figlio volto iocondo,
figlio, perché t'à el mondo,
figlio, cusì sprezzato?*

*Figlio dolc'e placente,
figlio de la dolente,
figlio àte la gente
mala mente trattato.*

*Ioanni, figlio novello,
morto s'è 'l tuo fratello.
Ora sento 'l coltello
che fo profitizzato.*

*Che moga figlio e mate
d'una morte afferrate,
trovarse abbraccate
mat'e figlio impiccato!'.*

¹³⁴ Je zajímavé, všimá si Luigina Morini, že Kristus nazývá Pannu Marii stále „mamma“ (mami, maminko). „Mate“, tj. matko, ji nazývá, jen když se ve verši 108 obrací na Jana, aby se stal jejím synem.

¹³⁵ Slovo „stuta“, jež překládáme jako „zabíjí“, pochází podle Continioho z francouzštiny (tuer), slovo „afferato“, jež překládáme jako „trýznivý“, znamená doslova „jako železo, které trýzní tělo“ (Pazzaglia).

¹³⁶ Autor rozvíjí teologický motiv Marie jako současně matky, dcery a snoubenky Boží.

¹³⁷ Poeticky je hoden pozornosti i obraz „mamma scura“, „tmavá, černá matka“ To může být vyloženo jako žena ve smutku nebo žena s tváří ztemnělou bolestí. Pazzaglia to komentuje: „tvář, na níž už nikdy nezazáří světlo radosti, naděje a tepla života“.

¹³⁸ Výraz „otrávený“ („attossecato“) vysvětluje Morini jako snad otrávený octem a žlučí, které Ježíš pil. Někdo to vykládá nebo i překládá jako „utrápený“ (otrávením).

¹³⁹ Zde se pomalu stává podle Pazzagli z nářku „pomalá melodie, stále přerušovaná slovem syn jako nějakým vzlykotem. Ve slovech Panny Marie není přesná „myšlenková linie“, ale je to řada „sladkých, milých obrazů, které směřují od ubohého těla, sinalého a rozdrásaného, k jeho vzhledu bílému a ruměnému, k tváři dítěte“.

¹⁴⁰ Slova „bílý a ruměný“ v předešlé sloce jsou barvy malého Ježíška, kterého si Maria v žalu stále připomíná. Dvojice „bílý a plavý“ na to navazuje.

¹⁴¹ Jde tady o odkaz na Simeonovo proroctví, že i Mariinu duši pronikne meč (srov. Lk 2,35). Stejný obraz se objevuje v první strofě *Stabat mater*.

¹⁴² Význam je asi tento: jak je trýznivý, nacházet se objetí matka a ukřižovaný syn!

QUE FARAI, PIER DA MORONE?

LAUDA 74

Tato lauda je vlastně dopisem ve verších. Jacopone ho adresuje Petrovi Angeleri da Morrone, poustevníku z italského kraje Abruzzo, který byl zvolen 5. 7. 1294 papežem Celestýnem V. po více než dvou letech uprázdnění papežského stolce. Volba konkláve chtěla upřednostnit nad politickými důvody spíše ty duchovní, zdála se být prorockou, určitý návrat k radikalitě a jednoduchosti evangelia. Mnozí, zvláště v prostředí spirituálů, viděli v Celestýnovi „andělského papeže“, jehož prorokoval Joachim da Fiore. Ale sen trval jen několik měsíců. Papež se brzy s vědomím vlastní nedostatečnosti rozhodl abdikovat (což se nakonec stane pro Jacoponeho osudným vzhledem k jeho následnému sporu s novým papežem Bonifácem VIII.). Pokud tuto laudu Jacopone napsal skutečně ještě na počátku události, a ne až po abdikaci, jeví se jako dobrý prorok. Náš text neobsahuje poslední část, která se nachází v některých rukopisech, neboť je velmi sporné, zda pochází od Jacopona (Lang ji např. uvádí).

Co uděláš Petře z Morrone?
Přišel jsi k okamžiku zkoušky.

Uvidíme zpracované,
co jsi v cele kontemproval.
Jestli se svět v tobě klame,
nastane prokletí.

Tvá pověst vysoko stoupla,
do mnoha končin došla,
jestli se nakonec pošpiniš,
pro dobré budeš zmatením.

Jako šíp k terči,
celý svět se upíná k tobě.
Jestli nepodříš váhy rovně,¹⁴³
budeš se Bohu zodpovídat.

*Que farai, Pier da Morrone?
Ei venuto al paragone.*

*Vederimo el lavorato
che en cell'ai contempro.
S'el mondo de te è 'ngannato,
séquita maledezzone.*

*La tua fama alta è salita,
en molte parte n'è gita;
se te sozz'a la finita
a bon' sirai confusione.*

*Como segno a ssaietta,
tutto lo monno a te affitta;
se non ten' belancia ritta,
a dDeo ne va appellazione.*

¹⁴³ Tzn. váhy spravedlnosti. Jacopone jednak střídá rejstříky metafor, často však používá právnícké obrazy.

Jsi-li zlato, železo či měď,
prověříš se v této zkoušce;
Jakou máš nit, vlnu nebo vlákno,
v této situaci ukážeš.

Tento dvůr je výhní,
v níž se dobré zlato čistí.¹⁴⁴
Když však má jinou měď,
skončí v popelu a uhlí.¹⁴⁵

Jestliže se ti úřad zalíbí,¹⁴⁶
není lepry nakažlivější;
a snadno je život zlořečený,
ztratit Boha pro to sousto.

Velkou jsem nad tebou měl bolest,
když vyšlo „Chci“ z tvých úst,
kterým sis dal jho na krk,
jež je tvým zatracením.

Když je muž ctnostný
v bouřné místo postaven,
vždy ho najdeš silného,
jak nese prapor vztyčený.

Velká je tvá důstojnost,
nemění je bouřlivost,
(a) velká je různost,
jež najdeš v svém domě.

*Se si auro, ferro o rame,
provàrite enn esto esame;
quigno ài filo, lana o stame,
mustràrite enn est'azzone.*

*Questa corte è una focina,
ch'el bon auro se cci affina;
s'ello tene altra ramina,
torna en cennere e 'n carbone.*

*Se ll'ofizio te deletta,
nulla malsania è plu enfetta;
e ben è vita emmaladetta
perdir Deo per tal boccone.*

*Grann'eo <n>abi en te cordoglio
co' t'escio de bocca: "Vogliù",
ché t'ài posto iogo en collo,
che tt'è tua dannazione.*

*Quanno l'omo vertuoso
è posto en loco tempestoso,
sempre 'l trovi vigoroso
a portar ritto el confalone.*

*Grann'è la tua degnetate,
non n'è menor la tempestate,
grann'è la varietate,
che trovarì en tua masone.*

¹⁴⁴ Tento papežský dvůr je kovářskou výhní, v níž se kvalitní zlato pročistí (ale „bon auro“, dobré zlato, má také příděch etický).

¹⁴⁵ Jeden výklad je tento: „Jestliže pojme (rozžhavené) zlato jiná měděná nádoba, přemění se v popel a uhlí.“ Jiný výklad, který upřednostňujeme je uveden v textu, tj. chápat výraz „ramina“ jako odštěpek, který se oddělí při zpracování mědi: „pokud ono (zlato) obsahuje jiný nečistý materiál, ten se přemění v popel a uhlí.“ Tedy pokud dobré úmysly papeže nebudou směřovat k správnému cíli nebo budou zkaženy lidmi, kteří ho obklopují, stanou se z nich nevyhnutelně špatné skutky.

¹⁴⁶ Tyto myšlenky dobře ladí se spiritualitou Jacoponeho. Je třeba unikat jakémukoli zalíbení a gustu v přijatém úřadě, protože by bylo to nejhorší ztratit „Boha pro takové sousto“. Je třeba držet vysoko „prapor“ či „korouhev“ víry v každé události, ať je jakkoliv bouřlivá.

O IUBELO DE CORE

LAUDA 76

Lauda „O plesání srdce, které vychází s hlasem“. Jeden z nejznámějších mystických „výlevů“ Jacoponeho. Jeho stav je přímo bláznovstvím lásky k Bohu, jež nelze popsat slovy. Projevuje se to zpěvem (řádky 1-4), žvatláním (5-8), různými výkřiky (9-14; 25-26), zkrátka nevystihujícím mluvením, které však zároveň vyjadřuje pocit naprosté harmonie mezi srdcem a rozumem. Člověk vychází z vězení svého já a naplněn se realizuje v setkání s Pánem. Na druhé straně lidé se takto zamilovanému člověku vysmívají a považují ho za blázna (15-20; 27-32).

Je zde zřejmý odkaz na pavlovské myšlenky, zvláště srov. 1Kor 1,18-31: křesťanství je pro svět jako bláznovství.

Ó plesání srdce,
jež dáváš zpívat láskou!

Když plesání se zapálí,
nutí člověka zpívat,
tu jazyk jenom blábolí,
a neví, co má říkat.¹⁴⁷
skrýt uvnitř všechno nemůže,
tak velká ona sladkost je.¹⁴⁸

Když plesání už vzplanulo,
nutí člověka křičet,
srdce se láskou rozněho,
a nemůže to snášet.
Pak člověk křičí v sténání
a hanbě se víc nebrání.

O iubelo de core,
che fai cantar d'amore!

Quanno iubel se scalda,
si fa l'omo cantare,
e la lengua barbaglia,
non sa que se parlare;
drento no 'l pò celare
(tant'è granne!) el dolzore.

Quanno iubel c'è aceso,
si fa l'omo clamare;
lo cor d'amor è apreso,
che no 'l pò comportare;
stridenno el fa gridare
e non virgogna allore.

Když plesáním je zabrané
tu srdce milující,
pak lidem jen na posměch je¹⁴⁹
tu řeč nechápajícím.
A nevyšlovně rozmlouvá
o žáru, který v sobě má.¹⁵⁰

Ó plesej, sladká radosti,
jež v myslí máš své sídlo!
Srdce ve zdání moudrosti
by raděj svůj stav skrylo;
však nedokáže vzdorovat
a vydává ten křiku chvat.

Kdo neprožil si tu věc sám,
za bláznivého má tě,
vždyť diví se těm proměnám
jak při rozumu ztrátě.
Kdo srdce uvnitř s ranou má,
svět vnější tolik nevnímá.¹⁵¹

Quanno iubelo à preso
lo core innamorato,
la gente l'à 'n deriso,
pensanno el so parlato,
parlanno esmesurato
de que sente calore.

O iubel, dolce gaudio,
ch'è' drento ne la mente!
Lo cor diventa savio,
celar so conveniente;
non pò esser soffrente
che non faccia clamore.

Chi non à custumanza
te reputa empazzito,
vedenno esvalianza
com'om ch'è desvanito.
Drent' à lo cor firitto,
non se sente de fore.

¹⁴⁷ Jde o zdánlivě nesmyslnou řeč mystika.

¹⁴⁸ Jacopone zde užívá obrat dvorní lyriky, zvláště sicilské. Právě *zatajit* druhým milovanou osobu bylo jakýmsi předpisem dvorského ideálu. Jiné dvorské formulace jsou i dál, viz další poznámky. Toto přebírání však vždy posunuje světské vyjádření do posvátného prostoru: člověk setkávající se s Bohem.

¹⁴⁹ Narážka opět na rys dvorské lásky, která je do jisté míry ohrožena nepřejícími lidmi.

¹⁵⁰ Jiný dvorský obrat v tomto řádku.

¹⁵¹ Poslední slova: „*non se sente fore*“ jsou téměř doslova přebrána z významného díla sicilské profánní poezie lásky od autora Giacoma da Lentini.

SENNO ME PAR E CORTISIA

LAUDA 87

K tématu pravé a nepravé vědy se Jacopone vrací ve svých básních poměrně často. Co se jeví v očích světa jako bláznovství, je v Božím světle pravou moudrostí, tak jako kříž je pohoršením pro svět, ale spásou pro toho, kdo věří. Jestliže je to pravda, pak není nic moudřejšího než „pobláznit se pro krásného Mesiáše“. Kristovo nové učení je pravou vědou, je jedinou, která je schopná dát lásku bez míry. Jacopone se zde inspiruje od sv. Pavla (viz poznámka pod čarou 126), ale také františkánským spísem Zrcadlo dokonalosti, v němž je „bláznovství“ víry stavěno do protikladu k falešnému poznání vědy, tzn. poznání pouze intelektuálnímu a racionálnímu, které samo spásu nedá. Nejde tady ovšem o odsouzení kultury samé.

Zdá se mi rozumné a ušlechtilé
pobláznit se pro krásného Mesiáše.

Pro mě důkaz moudrosti je,
chtít se zbláznit pro sám Boha,¹⁵²
v Paříži se nevidí
tak velká filozofie.

Kdo se stane bláznem v Kristu,
ztrápený a smutný zdá se,
je však mistr s doktorátem
v přírodě, v teologii.

Kdo je však pro Krista bláznem,
pro lidi je pomatencem,
tomu, kdo to nezakusil,¹⁵³
zdá se, že je mimo cestu.

*Senno me par e cortisia
empazzir per lo bel Messia.*

*Ello me sa sì gran sapere
a cchi per Deo vòle empazzire,
en Parisi non se vide
cusì granne filosofia.*

*Chi pro Cristo va empazzato,
pare afflitto e tribulato,
ma el è magistro conventato
en natura e 'n teologia.*

*Chi pro Cristo ne va pazzo,
a la gente si par matto;
chi non à provato el fatto,
par che sia for de la via.*

Kdo chce vstoupit do té školy,
novou nauku najde.
To bláznovství kdo nezakusí,
dobro její nepozná.

Kdo chce jít do toho tance,
najde lásku bez míry;
sto dní odpustků tomu,
kdo mu řekne jedovatost.

Kdo chodí, aby hledal pocty,
není hoden Jeho lásky,
neboť Ježíš mezi dvěma lotry
uprostřed kříže visel.

Kdo jde, aby hledal hanbu,
dobře tuším: brzy dojde.
Netřeba už jít do Boloni¹⁵⁴
učit se jinému vědění.

*Chi vòle entrare en questa scola,
trovarà dottrina nova;
tal pazzia, chi non la prova,
ià non sa que ben se scia.*

*Chi vòle entrare en questa danza
trova amor d'esmesuranza;
cento dì de perdunanza
a chi li dice vellania.*

*Chi girà cercando onore,
no n'è degno del Suo amore,
cà Iesù 'nfra dui latruni
en mezzo la croce staia.*

*Chi va cercando la vergogna,
bene me par che cetto iogna;
ià non vada plu a Bologna
per 'mparare altra mastria.*

Český překlad následujících dvou laud je zařazen ve Františkánských pramenech I. Lauda „Nový Patriarcho náš“ (61, „O Francesco povero“) načrtává Františkův životopis v sedmi zjeveních kříže, jak jsou citované v Bonaventurově Legendě Maior. Lauda „Františku náš, Bohem oblíbený“ (62, „O Francesco da Deo amato“) ukazuje Františka v boji s ďáblem, kde hlavní zbraní k obnovení Kristova království představují Františkem založené tři řády – menších bratří, chudých sester a laických kajčníků: in: Františkánské prameny I. Olomouc 1999, s. 812.

¹⁵² Srov. 1Kor 1,18.21-30; 3,19; 4,10; 2Kor 5,13.

¹⁵³ Opět Jacopone bere obraz z profánní poezie: už od sicilské poezie dál platí princip, že lásku může pochopit jen ten, kdo ji zakouší: *sladkost v srdci / jež pochopit nemůže, kdo ji nezakusí* (Dante).

¹⁵⁴ Bologna, sídlo nejstarší italské univerzity.

O FRANCESCO POVERO

LAUDA 61

Nový Patriarcho náš,
Františku, jenž objímáš
s chudobou se, v rukou máš
kříž, svou novou korouhev.

Sedm kříže obrazů
v životě tvém nacházím
a je z tvého odkazu
po pořádku uvádím.

Chci být stručný, ba co dím,
o nich činím zmínku spíš,
abych nebyl na obtíž
lpěním na podrobnostech.

Ten první kříž potkal jsi
krátce před obrácením,
když ve skvělém paláci
viděls okem vzníceným

štiny s kříže znamením
a s každým z nich lesklou zbraň
i lid, který ti byl dán,
abys vůdcem stal se všech.

Ten druhý? Když v modlitbách
o Kristu jsi rozjímal,
oheň ve svých útrobach
žárem tebe stravoval,

marně jsi pláč zdržoval
při vzpomínce, že tě Pán
měl v mysli, když utýrán
na kříži pněl v bolestech.

Pán ti řekl tenkrát již:
„Chceš-li za mnou přijít,
vezmi velký, svatý kříž
s touhou, jež plá v duši ti.

Musíš sebe zapřít,
a potom mne následuj,
sebe stále ponižuj
a bližním své srdce nech.“

Po třetí pak, když jsi stál
blízko kříže, hleděl naň,
mocným hlasem zavolal
tebe třikrát Kristus Pán:

„Františku, se světlem staň
církvi, která mocí zla
na scestí se ocitla,
naprav její cesty běh!“

Po čtvrté, jak bratr to
Silvestr tak jasně zřel:
Kříž se zaskvěl nad zlato
a tvůj hlas tak mocně zněl,

že drak, který zničit chtěl
Assisi, se na ústup
rychle dal a tento lup
opustil hned, jak měl spěch.

Viděl bratr Pacifik
zářivý kříž z mečů dvou,
jak, Františku, tobě dík,
planul jasně nad tebou.

Jeden k hlavě od nohou,
druhý napříč jemu plál
a přes dlaně směřoval
jako větev přes větev.

Fra Monaldo, blahý tím,
na oltáři zřel tě stát
tam, kde svatý Antonín
kázal lidu tolikrát.

Mnozí bratři tebe pak
pnět na kříži viděli,
než zmizels jim za chvíli,
dle svědectví svědků těch.

Na Alverně po sedmé:
Když ses modlil vroucně tam
na hoře té vznešené,
zcela v Boha odevzdán,

viděním byls požehnan:
Představil se zrakům tvým
s šesti křídly Serafín,
úchvatný byl jeho zjev.

Vtiskl tobě stigmata
v chodidla, v bok, do dlaní.
Těžká k víře věc je ta,
nemám ji jen z podání:

Dokud tu byl živ s námi,
mnozí je uctivali,
a když zemřel, vkládali
konce prstů do jizev.

Svatá Klára ústa svá
přitiskla na poklad ten,
na něj hrdá, žárlivá
spolu s celým národem.

Marné však to bylo všem,
neboť jizev rubíny
kusy masa ztvrdlými
byly jako z kovu hřeb.

Jeho tělo bělostné,
něžné jak u dítěte,
sníh a mráz tak ožehne,
že jak z bronzu ulité

v krásu láskou rozkveté,
že jak oslavené je,
zázračně se zaskvěje,
lidé nad ním tají dech.

Rána v bok se vyjímá
jako růže rozvítá
každý slzy v očích má,
když skrze ně prosívá

srdce a krev rozlitá,
jak u Krista na kříži,
který do ní pohřížil
s naší vinou Boží hněv.

Ty, radostný zármutku,
naplněný obdivem,
ty, útěcho ve smutku,
posle míru hříšným všem:

Proudí slzy lásky jen,
když nového Krista zříš
plného ran, živý kříž,
z něho stéká čerstvá krev.

Od paty mu k očím až,
žáre lásky hořící,
neustále mocně pláš,
vnikáš svatým do srdcí,

jase do tmy zářící,
z Františka jsi vyprýštil,
jak žertvu jej očistil
v stravujících plamenech.

Na palmu až k větvím výš,
Františku, jsi vystoupil,
vzácný plod, jež nese kříž,
Krista jsi tam uchopil,

naroubován naň jsi byl,
a když tebe proměnil,
v tvé srdce svůj obraz vryl
věrný i v maličkostech.

V jednu bytost spojit dva,
to je lásky hlavní cíl.
Kristus skrze muka svá
Františka tak připravil,

že ten srdce přetavil
v tom kadlubu Kristově
zcela k nové podobě,
láskou jen se přioděv.

Láska Boží nejhlubší
pojila ho s Ježíšem
a jeho cit nejčistší
byl do něho přetělen.

Jak do vosku v srdci svém
měl tvar jeho vyrytý,
takže nesl rysy ty,
o kterých snil ve svých snech.

Mluvit o té bytosti
je jakoby zůstat v něm,
ponechám vše v skrytosti
zahalené tajemnem.

Doznávám, že slabý jsem
vystihnout to bohatství,
jímž se lidské srdce skví,
kterým zní jen Boží zpěv.

Jaký žár mu v srdci plál,
nevystihne lidský ret.
Žádné srdce tento žár
nemá dost sil vydržet.

Otevřelo se ran pět,
jimiž oheň šlehá ven,
že jak z pece plamenem
cítit jeho žhoucí žeh.

Není svatý takový,
jenž podobný činil div,
a nikdo nic nepoví,
nezjeví-li to Bůh dřív.

Lépe neprozradit jich
a radš o nich pomlčet.
Ten smí o nich vyprávět,
kdo sám prožil tento jev.

Stigmata vy vznešená,
způsobená od Boha,
velká věc a tajemná
jste pro srdce přemnohá

znamení, že obnova
skrze kříž pro Boží lid
chystá se už naplnit
zde i tam na výsostech.

Vyprahlá má duše, pojď,
vždyť už plakat neumíš,
sem k prameni živých vod,
z kterých vypij plnou číš.

Zde se zcela opít smíš,
odtud už neodcházej
a zde stále zůstávej,
než vstoupíš na druhý břeh.

O FRANCESCO DA DEO AMATO
LAUDA 62

Ó Františku, Bohem oblíbený,
ty jsi Kristův obraz věrný.

Nepřítel náš závistivý,
Kristův odpůrce ten listivý
po stvoření prvních lidí
chce je zničit zrady jedem.

Zosnuje tu krutou zradu,
chce je strhnout hříchem k pádu.
Tak se zdaří zlému hadu,
aby opustili Eden.

A když první člověk klesne,
nepřítel své téměř děsné
pyšně zvedá a jen hlesne:
„Světa Vládce jsem jen jeden.“

Když to viděl světa Tvůrce,
vtělil se on, spásy strůjce
by smyl hřích a obral Škůdce
o lup nejcennější onen.

Vzal mu kořist svou pokorou,
o zisk obral svou chudobou
a v utkání soků obou
byl nepřítel zrádný zlomen.

Na dlouhý čas poražený
nepřítel ten zlořečený
objevil se zas na zemi
a spaloval vše zla morem.

Když to nejvyšší Pán vidí,
jak nepřítel ničí lidi,
šiky s vojevůdcem zřídí,
chtě zachránit svět tím sborem.

František je k tomu určen,
stát se oním vojevůdcem.
Každý by se cítil zdrcen
v boj těžký ten jít s ním spolem.

Každý v ten šik jít se brání,
kde je bída zbrojí hlavní,
kde jen poslušnost je zbraní,
čistota pak k boji polem.

Vybral si ten vůdce Páně
jen štít jeho, jeho zbraně,
láskou obrnil své rámě,
ovinul znak jeho kolem.

Přitom láskou plál tak vroucí,
že mu tkvěla v samém srdci
a zevně jak perly skvoucí
zářila jak do tmy oheň.

Podobou svou jak fík byla,
pod slupku se tuhou skryla.
Ta však, když se odstranila,
sládlá v ústech sladkým medem.

Učila ho odpouštění,
snášet těžká utrpení
a novému pozdravení:
„Bud' vám pokoj se vším dobrem!“

Nepřítel byl z toho zmaten,
myslil si o muži svatém,
že to může býti snad ten
Kristus, který byl oloupen.

„Kristus-li to, je vše marné,
vítězí vždy, kam jen sáhne.
Nemám proto šance žádné
před tím mocným lidským obrem.

Půjdu tam, kam patřím dávno.
Nevzdám se však jen tak snadno,
pokusím se, jak je radno,
dohodnout se nějak v dobrém:

Františku, proč tohle tropíš,
postem tím se spíš usmrtíš,
když své tělo stále trápíš
při svém skrovném stolování.“

„Konám všechno umírněně,
když své tělo umíněné
na uzdě mám, držím pevně,
jednám s ním jak s bratrem oslem.“

„Opravdu jsi pravý svatý,
jméno tvé má punc už zlatý.
Zjev se, ať všem můžeš pláti,
aby v tobě byl Pán poctěn.“

„Lépe je skrýt dobré věci,
zván být hříšník, to mi svědčí,
s Pánem je mé štěstí větší,
hlavu držím v stavu skromném.“

„Jak chceš dále takhle žít?
Práce se ti asi štítí,
když výdělky nechceš mít
a hladovým stát se otcem.“

„Půjdu světem, žebrák bídny,
žebrat budu mezi lidmi.
S Všemohoucím budu klidný,
budu s ním vždy láskou spojen.“

„Bratře, když nic nebuduješ,
brzy zhyněš, zkázou budeš
bratřím svým, jež ty miluješ,
věno nedáš jim před skolem.“

„Držet se chci cesty správné,
nechci měšce, mošny žádné,
ani peněz, jimiž vadne
srdce bratří jako morem.“

„Do lesů běž s činy těmi,
s hrdinnými činy všemi.
V tom má Mocný zalíbení,
a buď jen svým lidem vzorem.“

„Nejsem poslán v lese stínat,
jdu vytrhnout lid z tvých tenat,
do úzkých chci tebe vehnat
kvůli tobě v světě chorém.“

„Mnoho lidí sebral jsi mi
s řádovými bratry svými.
Nech mi ženy, než je činy
zbavíš běžných lidských norem.“

„Poslyš tedy čerstvou zprávu,
která zchladí tvoji slávu:
Ze sester, jimž pletls hlavu,
zřízen je řád s novým domem“

„Co to bude za družinu?
Každou její podskupinu
udrším v svém mocném stínu
tak jako svět celý kolem“

„Tam v údolí u Spoleta,
Hortulány dcera vzkvétá.
Klára, jež se vzdala světa,
vyvolená samým Bohem!“

„Jsou tu, které sňatek pojí,
ty nechtějí bratři tvoji.
S nimi budu válčit v boji,
ty nevtěsnáš do svých forem.“

„Ale i zde budeš zklamán:
Založený nový řád mám
kajících, kterým dávám
v manželství žít pro ně vhodném.“

„Tak nech v klidu ty, co ještě
proti tvé jsou nové cestě,
chci varovat vážně dnes tě,
jinak budu k hněvu stržen.“

„Vyšetřím to bezodkladně,
zničit chci tvé pikle zrádné
i hrad, kde tvá zloba vládne,
a ty v propast budeš svržen.“

„Tvá řeč k odchodu mne nutí,
jsem z ní jako pominutý,
cvrček na prut napíchnutý,
tak hluboce jsem pokořen.“

Cos, Františku, cos mi ztropil?
Celý svět se zpráv těch chopil,
jak jsi moje plány zborčil,
až k smrti jsem z toho zmořen.“

Nemohu to déle snést,
Antikrista jdu přivést,
svět přivede do neštěstí,
jak proroci věští o něm.“

„I s ním zraním tebe těžce,
vyrvu ti svět z drápů lehce
a tvé všechny přívržence
obléknu v šat, jímž jsem oděn.“

„Tvé proroctví hrůzu budí,
úzkostí mne svírá v hrudi.
Vítr z tebe hrozně studí,
vrhá v propast, v její oheň.“

Vzplane bitva krutá, hrozná,
mnohý její krutost pozná.
Kdo zvítězí, ten rád dozná
nesmírnou slast věčných odměn.“

*Ke chvále Krista
a chudičkého Františka*